Tutor:Gabriel Sanz

Els Gegants del Pi

Júlia Mur Bárzano
Eloi Casanovas Gilabert

TREBALL DE RECERCA
DE BATXILLERAT

Escola Massana
2017-18

Per aquells que s’estimin la cultura popular;
les cançons, les llegendes i les tradicions.

Índex de continguts

Índex de continguts 2
1. Introducció al treball 5
2. Benvinguts al món dels gegants 8
Els gegants dins la cultura 12
La música 13
Els gegants i el Corpus 13
3. L'origen de la cançó del Gegant del Pi 17
Segons la llegenda 20
Segons la història 27
El vertader origen 34
Les altres estrofes de la cançó i la melodia 37
4. Els Gegants del Pi (de la Basílica) i la seva història 41
La història de les figures de la parròquia 42
L'associació d'amics dels Gegants del Pi 55
5. Els gegants de la Ciutat 58
6. El Gegant del Pi (el Farellàs): les seves llegendes i representació 62
La llegenda del Farellàs 66
Qui i on 66
Per què un gegant, per què fantasia 69
Quan, les dues grans versions de la llegenda 70

Què expliquen totes les versions 73
Què tenen de diferent les versions 75
Referències a llocs reals 80
Més historietes del Farellàs 83
Seguint l'arquetip del gegant 84
El Gegant del Pi a l'actualitat 86
Els gegants de Caldes 86
Els contes que se n'han fet 91
Què en diu la Viquipèdia 93
7. Referències dels autors citats 95
Joan Amades (1890-1959) 96
Francesc Curet (1886-1972) 96
Lola Anglada (1892-1984) 96
Francesc Maspons i Labrós (1840-1901) 96
Apel·les Mestres (1854-1936) 97
Aureli Capmany (1868-1954) 97
Jan Grau i Martí (1956) 97
8. Conclusions 98
Bibliografia 102
Transcripció de l'entrevista amb Jordi Sacasas 110
Taules comparatives de les diferents llegendes del gegant del pi 123

LA RECERCA

1. Introducció al treball

Segur que alguna vegada heu sentit a parlar del Gegant del Pi. Qualsevol persona que trobeu pel carrer us podrà cantar la seva cançó, popularment entonada pels nens de Catalunya, i tocada amb la gralla en algunes trobades de gegants per a fer ballar les figures. El cas és que existeix una petita confrontació entre la colla de geganters de Caldes de Montbui i la de la Plaça del pi de Barcelona, degut a que les dues entitats porten una figura a la que anomenen igual que el personatge de la popular cançó. Tal és així que les dues defensen que la seva figura respon a la representació del personatge que s'esmenta a la lletra de la melodia, i fins i tot, que aquesta s'inspira en l'existència de la mateixa figura. Vés per on, que els alumnes que han escrit aquest treball, s'han interessat a treure aigua clara d'aquest assumpte, i volen saber qui és realment el gegant del pi i quina de les dues figures, per dir-ho d'alguna manera, dóna realment origen a la cançó.

Tot i així, aquesta recerca que s'ha dut a terme per respondre aquesta senzilla pregunta, ha obert moltes més portes d'investigació al voltant de la cançó, la llegenda i els gegants que la representen. Aprofitem aquest treball, no només per resoldre el dubte inicial, sinó submergir-nos en tot aquest gran món de la cultura popular, i saber des de les arrels tot el que envolta concretament la llegenda del Gegant de pi, aquest personatge i com ha acabat causant aquesta petita confrontació entre colles pel seu nom.

Ja que tractem en la recerca tot el que envolta aquest personatge, tant es fa una mirada àmplia del tema, començant per una introducció al món de la imatgeria festiva i els gegants, com concreta en cada un dels seus aspectes, com és l'origen de la cançó, de les figures, de la llegenda, les versions d'aquesta, i totes les altres informacions que es troben arreu, a la xarxa i els llibres.

No només ens hem servit de l'ampli catàleg de la Biblioteca Nacional de Catalunya i les múltiples webs d'internet que parlen sobre el tema, sinó que també hem rebut informació important de persones que ens han pogut respondre a les preguntes que teníem, permetent-nos treure conclusions, que al cap i a la fi han permès assolir l'objectiu de la recerca, i treure aigua clara de qui és en realitat el gegant del pi.

Podríem dir d'alguna manera que la nostra hipòtesi seria si tenim elements per valorar quina de les dues versions, la de Caldes de Montbui o la de l'església de Sta. Maria del Pi, és la bona, alhora que també hem de separar tot allò que és història i tot el que és llegenda o ficció, tot i que, sigui com sigui, ja podem dir que el Gegant del Pi es tracta d'un personatge molt real, només pel fet de tenir una cançó que tothom arreu de Catalunya coneix, tot i que veurem que potser la seva llegenda ens podria portar fins més enllà d'aquestes fronteres.

2. Benvinguts al món dels gegants

La figura dels gegants és un fet present en gairebé totes les cultures del món. En aquestes se'ls presentava com figures de mides gegantines, d'aquí el mot de gegants, que haurien fet alguna acció memorable.

Els gegants eren utilitzats per simbolitzar els contrafets, les coses entranyes o desconegudes[1]. Les cultures van utilitzar aquesta simbolització per explicar l'origen de molts fets, tant amb sentit benèvol, com malèvol. Sovint simbolitzaven la força i el poder.

Les persones que estaven al cap de les civilitzacions antigues utilitzaven la simbologia per explicar tot allò que era incomprensible per a tota aquella gent que no sabia llegir ni escriure. Els gegants, eren els protagonistes de llegendes bíbliques que s'explicaven, en gran part, a la canalla.

Una de les imatges de gegants com a éssers de veritat que avui en dia encara es conserva es pot trobar al carrer del Bisbe de Barcelona. La representació es troba damunt de la porta de fusta decorada amb una sèrie de caps de personatges. D'aquests personatges, en destaca un per tenir unes dimensions més grans que les altres, el gegant[2]. Si ens hi fixem bé amb el cap del gegant ens podrà recordar a la fisonomia d'una persona de pell fosca. Podria ser ell doncs el gegant negre de la llegenda del Gegant del Pi d'en Farellàs?

---

[1] Informació extreta a través d'una entrevista a Jordi Sacasas, arxiver en càrrec de la parròquia de Santa
Maria del Pi.

[2] Informació extreta a través d'una entrevista a Jan Grau i Martí, especialista en el món de la cultura popular i els gegants

La majoria de representacions gegantines les podem trobar al llibre de la Bíblia on la majoria de gegants representen les forces malignes, com Goliat de Tiziano.

L'ús dels gegants com a simbologia, també ens arriba des de la mitologia grega on els gegants se'ls caracteritzava per la seva força excepcional i grans dimensions. Els gegants van ser el resultat de l'amor dels déus coneguts com a Urano i Gea, encara que en primer lloc van aparèixer els titans.

Representació del Gegant de la Ciutat al carrer del Bisbe de Barcelona
Foto: Representació del gegant al carrer del Bisbe de Barcelona. Imatge feta per Eloi Casanovas Gilabert. 2018.

Els gegants dins la cultura

Els gegant són uns elements festius, típics de la cultura popular catalana, de grans proporcions que solen representar a personatges, populars en cada territori o escenes bíbliques entre d'altres, pensats per a participar en celebracions i festes ciutadanes.

Aquests elements festius, els gegants, són fets de diverses maneres i materials ja que cada taller té la seva manera de treballar. Normalment, la manera tradicional catalana és fer-los de cartró pedra, un material que es treballa de manera semblant al paper maché, molt resistent. Les figures només tenen cap, tronc, braços i mans ja que la part interior és una estructura, de fusta o en alguns casos metàl·lica, pensades perquè una persona els pugui carregar.

Els gegants són portats per una persona a la vegada, encara que són portats per més d'un en una mateixa cercavila tant per qüestions de pes com de dimensions.

Els gegants són vestits adientment per al personatge que representen i ballen al ritme d'una melodia, acompanyats per grallers, ministrils o flabiolaires.

La majoria de colles geganteres de Barcelona estan agrupades a la Coordinadora de Geganters de Barcelona, que té l'objectiu de protegir les colles com a element imprescindible en les cercaviles i passades de gegants que se celebren a la ciutat.

Actualment, al territori Català, hi ha l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, que té la finalitat d'unificar els esforços per dur a terme la tasca de recuperar i potenciar una de les manifestacions de la cultura popular tradicional catalana més importants, els gegants. L'agrupació compta amb més de 360 colles associades d'arreu de Catalunya, a més a més de participacions de colles al País Valencià, País Basc, Andorra, Catalunya del Nord i a les Illes Balears.

A Catalunya tenim la sort de poder gaudir, gràcies a les feines de conservació i manteniment, d'un grup prou ampli de gegants centenaris, i per tant, amb més de cent anys d'història. La majoria d'aquests gegants són exposats al públic i surten en comptades ocasions, com poden ser els gegants de la Patum de Berga o els gegants vells de Sant Roc, entre d'altres.

La música

Dins la cultura popular catalana, la música és un element imprescindible perquè els gegants, nans i totes les figures dels entremesos pugin ballar i dansar pels carrers. Normalment la imatgeria festiva va acompanyada d'un grupet de gralles acompanyades d'un timbal o d'una caixa.

Avui en dia, degut a la quantitat de colles geganteres que hi ha arreu del territori Català és gairebé impossible comptar els grups de música que acompanyen els gegants.

Els gegants i el Corpus

En les celebracions del Corpus, arreu de Catalunya, des de fa segles, s'hi feien representacions per simbolitzar escenes de lluita del bé contra el que es considerava el mal. Una representació que encara avui en dia perdura intacta des de l'any 1525 és la Patum de Berga, que va ser declarada Patrimoni Immaterial de la Humanitat l'any 2005.

En aquesta celebració hi ha representades diverses escenes de lluita o enfrontaments, ja poden ser de turcs contra cristians o d'arcàngels contra dimonis.

En els seus orígens, els gegants eren gestionats per les parròquies. La majoria de parròquies tenien els seus propis gegants i els utilitzaven per fer-los ballar durant les festivitats de Corpus en les processons. Va ser durant el segle XVI que els gegants van començar a formar part d'aquestes.

Al principi, com en el cas de Barcelona, els gegants no eren escultures de cartró pedra o fusta, sinó que eren persones enfilades damunt unes xanques, simulant gent de grans dimensions. La primera referència d'un gegant fet de cartró, és el gegant del Pi, el de l'església de Santa Maria del Pi a Barcelona.

Durant el segle XIX, els gegants van deixar de sortir durant les festivitats religioses del Corpus i van començar a figurar en festivitats laiques com les festes majors o el carnestoltes. Els pobles i localitats van utilitzar els gegants com una expressió d'identitat pròpia. El gegant representava al poble.

Els gegants van deixar d'intentar imitar personatges bíblics o mitològics i van començar a representar reis, nobles o personatges significatius de cada localitat. Van perdre en molts casos el vincle amb l'element de la religiositat. Els gegants representaven a la gent de les poblacions i no només a les esglésies.

Amb el moviment de la Renaixença, es va produir un augment d'interès pel folklore, degut a la vinculació del poble amb els gegants i sentir-se representat. Durant la República les esglésies van perdre el poder que tenien a l'Estat, i aquest fet va veure's reflectit amb l'arraconament dels gegants que estaven vinculats amb les representacions de figures bíbliques.

Amb el franquisme, els gegants van tornar a participar en les processons del Corpus, ja que el franquisme va retornar part de poder perdut durant la república a les esglésies. Però l'aspecte dels gegants no va quedar intacte ja que per ordre del règim, tots els gegants havien de representar als Reis Catòlics. Les figures ja creades se'ls va modificar per tal de representar als personatges esmentats i els gegants que es van crear entre el 1939 i el1950 ja van ser construïts amb la intenció de no haver de ser remodelats, representant els Reis Catòlics

Foto: Gegants de la Patum de Berga. Imatge feta per Eloi Casanovas Gilabert. Corpus 2017.

3. L’origen de la cançó del Gegant del Pi

El problema que se'ns planteja en aquest treball és treure aigua clara d'una situació en la que dues fonts diferents ens donen una explicació possible a la lletra de la cançó del Gegant del Pi. Comencem doncs per mostrar-vos la lletra de les dues estrofes principals i més populars, que ens parlen del Gegant del Pi, i del Gegant de la Ciutat. En un dels punts més endavant en el treball ja estudiem les altres estrofes que se'n desconeixen o que han sorgit posteriorment a aquestes originals. La cançó inicial doncs, diu així:

"El Gegant del Pi,
ara balla, ara balla.
El Gegant del Pi
ara balla pel camí.

El Gegant de la Ciutat,
ara balla, ara balla.
El Gegant de la Ciutat
ara balla pel terrat."

Tota lletra d'una cançó té alguna cosa a explicar. Per dir-ho d'alguna manera, la funció de les cançons és transmetre un missatge, una història o una emoció, per exemple. El que ens trobem en aquest cas és que aquesta cantarella ens pot explicar dues situacions o històries diferents amb la mateixa lletra. Per una banda, ens podria estar explicant en breus paraules, part d'una llegenda, o una cançó mateixa que forma part d'una història amb cert contingut fantàstic, en el sentit de fantasia i ficció o conte. Per altra banda, aquestes paraules també ens podrien estar explicant el cas d'uns fets reals i històrics que van passar a formar part de la tradició oral a través d'una cançó per la seva importància històrica i popular.

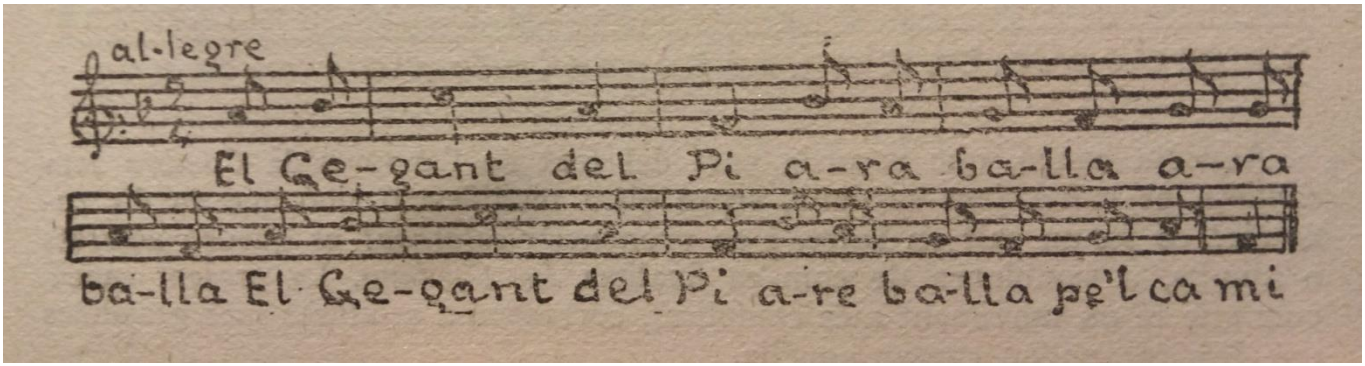

Partitura de la melodia de la cançó del gegant del Pi.

Segons la llegenda

La llegenda que es creu que dóna pas a la cançó del Gegant del Pi és la del Fort Farell, un gegant que vivia a tocar de Caldes de Montbui. Una de les versions d'aquest conte, diu així[3]:

"En aquella època a la Vila de Caldes de Montbui ja existia la muntanya del Farell, que alguns anomenen de Montmajor, des d'on es podia albirar en un dia clar trenta-tres pobles. Precisament en aquest cim hi havia una masia, la casa del Farell.

Vet aquí que hi nasqué un gegant que, per distingir-lo dels altres de la parentela i fins i tot dels altres forçuts del món, li deien el "Fort Farell", perquè en tota la rodalia del Vallès no es coneixia ningú que el pogués batre.

Era modest i senzill i d'aquesta fortitud no en feia cas, ja que el que l'importava de debò era menar les terres dels seus avis a ús i costum de bon pagès. Ell era sempre el primer a la feina i si alguna vegada, posem per cas, es calava foc al bosc, en quatre gambades hi era, arrencava de socarrel uns quants pins o alzines del voltant de la foguerada i en tres bufades la deixava apagada del tot. Un dia en Farell estava llaurant una feixa de la quintana amb un parell de bous valents, quan se li presentà al davant un gegant foraster, però en la parla semblava Català, que li digué:

- Déu vos guard, company! Vaig a Barcelona i no sé si haig de tirar cap ací o cap allà."

I, dient això, alçà la feixuga porra de ferro que tenia estesa enlaire amb una sola mà, i aguantava només per un cap.

---

[3] Versió transcrita del llibret informatiu "Els gegants de Caldes de Montbui" (Ajuntament de Caldes de Montbui, 1994)

En Farell, veient aquesta fanfarronada del foraster, sense enutjar-s'hi gota, amb la destra amb què empunyava l'arreu, l'alçà enlaire – amb un parell de bous i tot – i contestà senzillament:

- Tireu dret enllà i al peu del mar la trobareu.

El foraster es va quedar bocabadat davant aquella mostra de força, per la qual cosa digué:

- Si sou tan valerós, perquè no aneu a Barcelona, on el Moro repta tots els homes valents de la terra?

- No puc – va respondre en Farell – Tinc molta feina a casa.

- De feina rai – exclamà el foraster - no ens mancarà pas si deixem que els hostes ens treguin de casa nostra!

En Farell va rumiar un instant i va dir:

- Potser teniu raó. Comenceu a caminar, que ja vinc.

Deixant el parell de bous a casa s'acomiadà dels parents iniciant el camí cap a la ciutat.

Prop de Martorelles, en Farell rumiava: Que en sóc de temerari! No porto res amb mi, ni tan sols un bastó per apartar el que pel camí aparegui.

Però com que el bosc de les Tres Parròquies era prou frondós no se'n va estar d'agafar un pi per la soca, arrencant-lo d'un cop, i fent-lo servir de bastó. D'aquesta manera i ben content, s'encaminà cap a Barcelona. Tothom en veure'l li preguntava: - On aneu company?

Fort Farell, gegant del pi.

Il·lustració: Llibre Fabulari Amades. Fet per Albert Macaya l'any 1995.

- Vaig de camí – Els contestava dolçament el Farell.

Mentre caminava, els infants, que el seguien alegres i el rondaven saltironant com ell, li cantaven la popular tonada:

"El Gegant del Pi ara balla ara balla, el Gegant del Pi ara balla pel camí."

Arribat a la ciutat, els portalers li exigiren que pagués el tribut de la llenya pel pi que portava, però ell va objectar que allò no era pas un pi, sinó senzillament un bastó. Varen discutir molt i no arribaren a entendre's, fins que, a la fi, en Farell, enutjat, amb la major facilitat i com si es tractés d'una palla, va tirar el pi gruixut i pesat per dalt de la muralla. Llavors, hi passà per damunt d'una camada i deixà bocabadats els portalers.

Un cop a l'altra banda de les muralles, el Gegant Moro el va rebre i li va parar una bona taula com tenia per costum quan algú acceptava el seu repte.

Mentre en farell, pacíficament, anava endrapant i buidant plats, el gegant negre se'l mirava amb uns ulls esverats i encesos de ràbia tot dient:

- Menja, menja Farellàs que ben poc temps menjaràs.

I deia això perquè ja donava per cosa feta que batria el "Gegant de la Muntanya". El "Fort Farell" el deixava dir com si sentís ploure.

El lloc escollit per a celebrar la gran baralla fou a la placeta, encara avui existent, coneguda per la Placeta dels Peixos. Un cop acabat l'àpat, el Farell es va quedar plantat enmig de la placeta com si fos de ferro, mentre el moro no parava de bornar-lo a cops de puny, empentes, mossegades, esgarrapades, pessics i tota mena d'atacs, sense que el

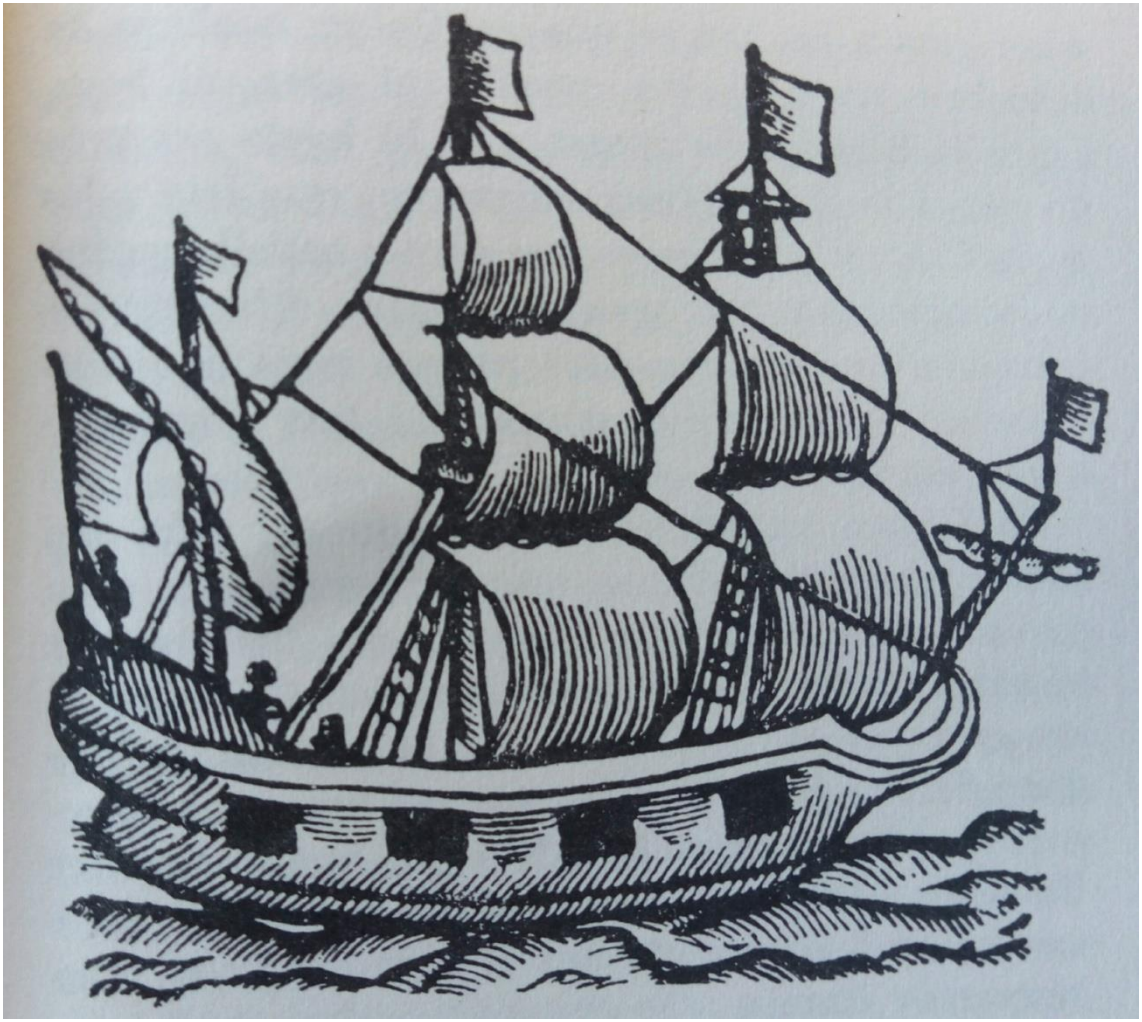

Il·lustració el llibre *Les millors llegendes populars* escrit per Joan Amades.

gegant de la barretina se'n sentís, ans estava tan fresc i impassible com si ni tan sols li hagués posat la mà al damunt. Aleshores, i com qui llença una palla, en Farell el va agafar amb la mà dreta sota el ventre i l'esquerra per la nou del coll i el va tirar per damunt de cases i terrats.

Conten que, tot giravoltant pels aires, va anar a caure a les afores de la ciutat, més enllà del Portal Nou, mentre la multitud d'aquell celebrat dia cantava la tonada de la gloriosa gesta del gegant que va donar fi a l'opressió de la terra Catalana exercida pel tirà foraster, el gegant moro:

"El Gegant del Pi ara balla ara balla, el Gegant del Pi ara balla pel camí.

El Gegant de la Ciutat ara balla ara balla, el Gegant de la Ciutat ara balla pel terrat."

És així doncs que d'una banda es diu que aquesta llegenda popular dóna pas a la cançó. La relació entre la cançó i la història s'explica a través de les dues estrofes, en les quals, a la primera, es narra com el Fort Farell es dirigeix cap a Barcelona amb un pi, i a la segona, com després el Gegant de la Ciutat, el gegant Moro en aquesta versió, "balla pel terrat" perquè és llençat pels aires fora la ciutat. Per fer un pas més enllà, no només seria que a partir de la història narrada en sorgeix la cançó, sinó que aquesta mateixa surt ja en el conte mateix com a part de la narració.

Segons aquesta versió doncs, els dos personatges que se'ns presenten són el Gegant del Pi, que es tracta del Fort Farell de la llegenda, un humil pagès de Caldes de Montbui, que l'acaben anomenant així perquè en el seu camí cap a Barcelona utilitza un d'aquests arbres com a bastó, i El Gegant de la ciutat, que el presenten com un gegant Moro que té la ciutat de Barcelona sota el seu control, però que és vençut pel nostre

pagès. Aquest segon personatge, també és anomenat Gegant negre de la ciutat[4], per no confondre'l amb la figura gegantina del gegant de la pròpia ciutat de Barcelona.

Com és habitual en tots els contes a causa de la tradició oral, existeixen diverses versions de la llegenda que més endavant en aquest treball són explicades i totes elles analitzades, tot i que de moment només hem explicat una de les més conegudes perquè es pugui entendre la relació entre aquesta i la cançó, que en totes les variants és la mateixa: un gegant estranger, de fora la ciutat de Barcelona, que s'hi dirigeix amb un pi com a bastó per lluitar contra un altre gegant també foraster, i que abans d'entrar a la ciutat es nega a pagar el suposat impost de la llenya per l'arbre que porta.

Cal esmentar que aquesta versió de l'origen de la cançó és la més coneguda. És la que s'ha estès més, deixant en la ignorància l'altre possible origen. És la més explicada a nivell oral i la recolza Joan Amades en tres dels seus primers llibres com a folklorista[5], afirmant que realment és la mateixa llegenda que dóna origen a la cançó. En aquests llibres nega rotundament l'explicació històrica de la cançó, tot i que hem de tenir en compte que són de la primera etapa, i que per tant, podia haver canviat d'opinió més tard com sabem que va fer i escriure en altres llibres no publicats. Tot i així, és més endavant quan en traurem vertaderes conclusions de tot plegat. A més a més, aquesta versió també és recolzada per Ricardo Suñé i Aureli Capmany, la qual ells mateixos expliquen en els seus llibres[6]. Altres folkloristes que parlen sobre el personatge fantàstic del Farellàs, en canvi, no el relacionen en cap moment amb la cançó.

[4] (Grau Martí, 1995)
[5] (Amades, 1978) (Amades, 1934) (Amades, et al., 2002 (1934))
[6] (Suñé, 1948?) (Capmany, 1923)

Segons la història

Vista la primera explicació de la cançó, ara en veurem una segona, que basa l'origen de la lletra en fets històrics reals. Aquesta versió és la més recolzada des de la Basílica de Santa Maria del Pi i els Geganters del Pi[7], i que al cap i a la fi, els folkloristes i historiadors com Jan Grau i Francesc Curet[8] defensen més per la seva consistència en fets històrics corroborats. Tot i així, al ser l'altra versió la més estesa i coneguda a través de la tradició oral, aquesta ha quedat en segon pla, en la ignorància, només sent explicada i defensada pels més entesos i interessats. També tenim en compte que és més fàcil aplicar una llegenda àmpliament coneguda com a raó de ser d'una cançó popular, que uns fets històrics dels quals no tothom que coneix la cançó i la llegenda[9], també en coneix aquests.

Així doncs, aquesta explicació es basa en fets històrics de finals del segle XVIII. Per contextualitzar una mica, ens trobem a la ciutat de Barcelona, la qual porta al darrere gairebé dos centenars d'anys de cultura gegantera[10]. Tot i així, aquesta no era com l'actual. Al segle que ens situem, la "tradició gegantera" ens basa en uns gegants propis d'algunes esglésies importants de Barcelona com Santa Maria del Pi, o Santa Maria del Mar, que surten per les festivitats religioses com la de Corpus. Cada parròquia tenia els seus propis gegants, com també la ciutat de Barcelona en conjunt els seus, els Gegants de la Ciutat. La qüestió és que aquests gegants havien estat ideats originalment per a

[7] (Verges, 1992) (Història dels Gegants del Pi, 2015)
[8] (Grau Martí, 1996) (Curet, 1952)
[9] Recollida històricament per diversos autors (Maspons Labrós, 1952) (Mestres, 1895)
[10] Segons Joan Amades, la primera referencia que tenim a Barcelona d'un gegant com les figures actuals és del 1601.

sortir en les festivitats de Corpus, i "ballar" a les processons com uns elements més per a la festa.

La història que ens escau en aquests moments és la de les figures de la Parròquia del Pi. Aquestes, durant tota la seva història des del 1601[11] van patir tres desaparicions diferents: del 1780 al 1798, del 1808 al 1814, i del 1870 al 1960[12]. La que té a veure directament amb la cançó és la de finals del segle XVIII, la primera de les múltiples que van patir.

Així doncs, per explicar l'origen de la cançó a través de fets històrics hem de tenir en compte dos elements essencials que fan sorgir aquesta cantarella popular "tan pròdiga de comentar els episodis més insignificants de la vida ciutadana"[13]. Aquests dos elements són la renovació de la Rambla de Barcelona, i la reaparició dels gegants al 1798.

Per començar per un dels factors, explicarem primer el de la remodelació de la Rambla. Aquesta idea de voler-la refer urbanísticament ja venia d'antic. Ens situem al segle XVIII, en el que la igualtat dels carrils d'aquest ample carrer per on passaven tant vianants com carruatges dificultava el pas de tos dos tipus de viatgers, malgrat la separació de les zones de passeig per les fileres d'arbres. D'aquesta manera, amb la idea i necessitat que ja venia d'antic, més la presència d'Agustí de Lancàster a la Capitania General de Catalunya, més el moment de crisi per estar en guerra amb Anglaterra del 1796 al 1801, va fer que per fi, la remodelació de la Rambla es dugués a terme. El primer factor ja l'hem explicat al paràgraf anterior, però també cal entendre ben bé de què es tracten els altres.

---

[11] Primera referencia als gegants d'aquesta parròquia.
[12] (Verges, 1992)
[13] (Curet, 1952)

Per una banda, Agustí de Lancàster fou un militar nascut aquí a Barcelona, molt afable a la gent, que tenia interès per la ciutat, i també amic del foment dels divertiments i expansions populars[14]. Aquest personatge fa facilitar l'empresa de dues obres molt importants a Barcelona, com foren el Passeig Nou de l'Esplanada i la reforma de la Rambla ja esmentada.

D'altra banda, un dels altres factors que va afavorir la remodelació que tractem, va ser el fet d'estar en un període de crisi, tot i semblar una mica incoherent. Segons Francesc Curet "Una part molt considerable de les transformacions i els progressos urbans experimentals a Barcelona, en bé o en mal, s'ha efectuat en períodes de crisis econòmiques quan, per no poder desenvolupar-se la iniciativa privada, les autoritats havien de fer-se càrrec de la comesa de donar feina i mitjans de vida als treballadors desocupats." (Curet, 1952).

Dit això, vistos els motius de remodelació, Lancàster va proposar un nou pla molt elaborat per aquesta Rambla, que al final es va haver de reduir a menys de la meitat, per motius econòmics, per exemple. Tot i així, es van efectuar reformes importants. En primer lloc, el passeig es dividiria en una via central per als vianants, i dues laterals per als carruatges. Aquesta via central, estaria elevada del sòl de diferents maneres en tota la seva longitud. En els tres trams que es dividiria, separats per places al Pla Comèdies i al Pla Boqueria, el primer i tercer elevarien la part central a un pam del terra, i la segona secció, situada entre les dues places, al ser el lloc més distingit, tindria una alçària considerablement superior. A més a més, aquest pla central tindria forma semicircular pels extrems de dalt i de baix, pel qual es pujaria a través d'una rampa, i a través d'esglaons pels costats laterals. La zona de passeig per als vianants estaria enrajolada a l'estil del paviment que acostumava a recobrir els terrats, dotada d'una barana per

[14] (Curet, 1952)

Il:lustració de l’anomenat el “terrat de la Rambla”. Representació del any 1799.

Il·lustració: Llibre *Visions Barcelonines*, volum II, *La Rambla, passeig i jardins. Fet per Lola Anglada l'any 1952.*

guaitar a baix. D'aquesta manera, en aquesta zona central de la segona secció de la Rambla, popularment se la va acabar coneixent com el "Terrat de la Rambla", i en boca de la gent més fina, el "Passeig del Mig" o el "Saló de la Rambla". Per acabar, els carrils laterals per als carruatges, plens de pols a causa de les obres, també van rebre el nom de "camins" o "carreteres".

Per tant, d'una banda tenim el factor de la nova Rambla de Barcelona, i de l'altra, ara explicarem la gran reaparició dels gegants. Al 1798 es produeix un fet molt important que omple de joia a tots els Barcelonins especialment. Des de feia disset anys, els gegants de tota Espanya tenien prohibit sortir a ballar en qualsevol de les festivitats per a les que sortien habitualment. Hem de tenir en compte que en aquells moments a tota la península també existia la tradició gegantera, que no era només pròpia de Catalunya. Els motius d'aquella prohibició al 1780 encara són més o menys desconeguts. Hi ha algunes teories que plantegen que podria ser per l'interès de l'església a que no hi participessin més, ja que a les festivitats religioses, podrien prendre massa interès i protagonisme, sobre la festa en sí. Des de l'església, algun personatge concret exigeix serietat i s'oposa a les manifestacions folklòriques, procurant purificar sobretot la processó del Corpus de gegants, dracs, i altres figures[15]. Durant un temps els havien fet sortir abans de la processó, però la gent els anava a veure i marxava, pel que es van acabar prohibint.

Fos pel motiu que fos, a partir d'aquell any els gegants es van haver de guardar, esperant a que els fos permesa un altre cop la sortida. Aquesta desaparició fou especialment dolorosa per als ciutadans de Barcelona, que trobaven a faltar el color i

[15] (Verges, 1992)

bullícia que donaven els gegants a les processons de Corpus. Tot i així, també es planteja que és possible que no s'arraconessin del tot i que sortissin per alguna petita festivitat degut al gran interès de la població en ells[16]. És per això també que es van emetre moltes queixes dels barcelonins i del mateix ajuntament amb la intenció de permetre'ls sortir altre cop, però cada cop que, per dir-ho d'alguna manera, la corda s'afluixava en aquest tema, era el Marquès de Las Amarillas, Jeroni Girón Montezuma Ahumada i Salcedo, que denegava en tots els casos les esmentades peticions. Aquesta personalitat va ocupar el càrrec de governador polític i militar de Barcelona del 1790 al 1796, i en general no era gaire estimat per la gent, per aquest motiu i altres.

El cas és que d'altra banda, també estava Agustí de Lancàster a la Capitania General de Catalunya, un home que a diferència de Montezuma, era estimat per la gent, i tenia especial interès per la seva ciutat i el foment de divertiments i expressions populars, tot i que segons tenim entès, es tractava de pare (Montezuma) i fill (Lancàster)[17]. D'aquesta manera doncs, quan el Marquès de Las Amarillas ja era fora del seu càrrec, la gent de Barcelona va treure el seu enginy per aconseguir convèncer a Lancàster del renaixement dels gegants. El Dijous Gras del 1798, el Capità General de Catalunya celebrava un sarau de disfresses al Teatre de la ciutat[18], on s'hi van presentar dos gegantons demanant permís al Capità per ballar dins la sala. Es diu que aquests dos eren els Gegantons del Pi[19]. Van ser acceptats a entrar-hi i a fer-hi festa acompanyats amb els flabiols, i abans de sortir es van presentar com a simples ambaixadors dels altres gegants de la ciutat, per entregar a Lancàster un memorial, pregant que deixés tornar a sortir les figures. Aquest va acceptar a la petició, fent que pocs mesos després

[16] Segons ens explica Jan Grau
[17] Segons ens explica Jan Grau.
[18] L'actual Centre d'Arts Santa Mònica. En aquell moment es tractava del Teatre Principal.
[19] Segons ens explica Jan Grau.

d'inaugurar la Rambla, els Gegants de la Ciutat i els del Pi fessin la tradicional cercavila pel passeig, ara estrenant-lo i retent-li homenatge al novíssim "Saló".

D'aquesta manera, a finals del segle XVIII tenim a Barcelona dos fets de gran importància per als ciutadans: la renovació del passeig principal de la ciutat, i el retorn dels gegants a la vida social i religiosa de la població. La coincidència de tals esdeveniments és el que es dóna com a explicació a la cançó del gegant del Pi, sobretot posant èmfasi en tres paraules importants: "ara", "camí" i "terrat". Segons ens explica Francesc Curet (Curet, 1952), la cançó originalment estava en plural i parlava de "Els Gegants del Pi" i de "Els Gegants de la Ciutat", però es va canviar al singular per encaixar amb la versió de la llegenda. Així doncs, la lletra diu "ara ballen", fent referència a que abans no podien ballar, el normal seria dir "ballen ballen", i es refereix al "terrat" i al "camí" com les parts de la Rambla per on passejaven les figures. Per tant, també hem de tenir en compte que els personatges que es presenten són les famílies dels gegants de la ciutat de Barcelona, i dels gegants de la Parròquia del Pi.

Segons ens explica Jordi Sacasas[20], uns i altres passegen durant la processó per llocs diferents, ja que uns eren més propers als ciutadans que els altres. És a dir, per a la processó de Corpus, al passeig central de la Rambla hi anaven les personalitats religioses i algunes de les autoritats més importants de la ciutat, acompanyades dels Gegants de Barcelona. En aquells moments, els Gegants del Pi s'identificaven molt amb la gent ciutadana, sent-hi molt propers, motiu pel qual anaven amb la gent que acompanyava la processó, pel "camí" de la Rambla. Segons altres fonts, també tenim entès que en realitat totes dues famílies de personatges passejaven pel carril central, però que la del Pi, especialment s'apropaven a la vora del "terrat", mirant al "camí", intentant d'apropar-se més a la gent. És per aquest motiu que diem que Els Gegants del

[20] Arxiver de la Parròquia del Pi.

Pi ballen pel camí, i els Gegants de la Ciutat ballen pel terrat, referint-se a les dues zones del passeig. Recordem, que aquesta processó anava des del Pla Comèdies fins el Pla Boqueria, ja que era la segona secció de la Rambla, la més important i més remodelada.

El vertader origen

El que sabem doncs fins ara és que tenim dues versions que encaixen com a possibles explicacions a la lletra de la cançó, una basada en una llegenda i l'altra en fets històrics reals. Tot i així, basant-nos en aquests fets històrics corroborats a partir de documents de l'època, s'ha pogut veure com totes les "coincidències" amb la cançó sembla ser que van ser el que realment va fer que es dugués a terme. Veiem com per a l'explicació a través de la llegenda, es tracta només d'una història transmesa oralment, que s'ha anat adaptant i variant al llarg del temps i que s'ha trobat dins els seus esquemes com a possible raó de ser de la cançó i s'hi ha afegit. En aquest sentit, només tenim coincidències entre un conte i una cançó, mentre que en l'altra versió, no només es tracta de coincidències, sinó de fets i arxius que demostren que la cançó va sorgir en el mateix moment que la tornada dels gegants als carrers i la renovació de la Rambla.

Tot i així, és impossible afirmar amb total certesa que la cançó és raó directa dels fets històrics, però no hi ha res que n'indiqui el contrari, a més a més que totes les peces encaixen. És cert que amb la cançó les peces també encaixen, però no en tenim cap evidència a diferència de la versió històrica, que ens faci creure que és realment la raó de ser de la lletra de la cançó, a més a més que també és molt més difícil basar les justificacions en fets etnogràfics. També veiem com la tendència dels més estudiosos

del tema és a donar com a explicació directa els fets històrics[21], i els folkloristes que parlen del personatge del Fort Farell com Francesc Maspons o Apel·les Mestres, en cap moment el relacionen amb la cançó.

Per altra banda, ens trobem amb un petit entrebanc quan veiem que el gran Joan Amades ens explica la llegenda del Farellàs amb total certesa que és l'origen de la cançó, negant tant en "Gegants, nans i altres entremesos" (Amades, 1934) com en "Les cent millors llegendes populars" (Amades, 1953), que la versió històrica explicada per la parròquia sigui la "real". Tot i així, en Jan Grau ens confirma que segurament Amades ja tenia consciència a finals de la seva vida de l'origen real de la cançó, però que no en va poder deixar constància tant directa, diferent a la que havia deixat en els seus anteriors llibres. Sigui com sigui, sabem però que alguna cosa va arribar a publicar sobre el tema en els Quaderns de Dialectologia, on parla de la versió de Francesc Curet, i en el llibre de el "Fabulari Amades", en el que Jan Grau recull les notes d'Amades i les publica amb afegits seus, però en el que es veu que l'autor original ja tenia consciència de la versió considerada majoritàriament "real". D'altra banda, també ens trobem amb Aureli Capmany, que presenta la llegenda com a origen directe de la cançó[22]. A part d'aquests dos autors, no en trobem d'altres que relacionin tots dos fets, a part dels contes infantils que s'han fet posteriorment, seguint la línia del que explicava inicialment Amades.

Com a investigadors del tema, veiem que totes dues versions encaixen, però una amb més bases històriques i corroborades que l'altra. La nostra teoria és que la cançó va sorgir a partir dels fets històrics que ja coneixem, i que es va anar estenent de manera molt ràpida a través de la tradició oral, que alhora, va coincidir amb l'existència d'una

[21] Francesc Curet, Jan Grau i Jordi Sacasas.
[22] (Capmany, 1923)

llegenda aliena a les figures d'imatgeria popular protagonistes, que tenia també com a protagonista un personatge gegantí amb el mateix nom que l'original. I veient que tant el nom, com la història podia coincidir, es va fer un espai per veure's com a la raó de ser de la cançó, fent oblidar l'origen real que al final no es va acabar estenent.

Al cap i a la fi, veiem que es tracta en realitat de dos personatges totalment paral·lels i aliens, que per casualitats de la tradició oral, es confonen i es barregen les seves històries. Per això també pensem que si en algun cas hipotètic, l'església s'hagués anomenat Parròquia del Roure, per exemple, els gegants de la cançó serien els Gegants del Roure, i per tant, no hi hauria hagut confusió possible. De la mateixa manera que si el gegant Farellàs hagués agafat un faig en comptes d'un pi com a bastó, l'haguéssim conegut com a Gegant del Faig, i la confusió no s'hauria produït.

Així doncs, la conclusió de la pregunta base que ens plantejàvem és que en realitat ens trobem davant de dos personatges diferents i totalment aliens, tot i portar el mateix nom. Un és real i palpable, i es refereix a la figura d'imatgeria popular del Gegant de la Parròquia de Pi, donant històricament lloc a la cançó. L'altre personatge, es troba dins l'imaginari i ficció de la tradició oral catalana, el qual protagonitza en ell mateix una o diverses llegendes, però que originalment no té res a veure amb la cançó, tot i que més endavant es deixa veure com a tal, a causa de la tradició oral.

Com a punt de reflexió sobre el tema, pensem que la confusió és deguda a motius diferents. De primeres, creiem que la tradició oral ha fet que la versió posterior quedés com a la vertadera per la facilitat d'una llegenda a estendre's, per sobre uns fets històrics. En segon terme, que la llegenda pugui situar el gegant protagonista en el teu poble, per exemple, també fa que un mateix, també tingui més ganes d'explicar aquesta versió, que no pas una altra, que dóna el protagonisme a un personatge aliè a la teva localitat. Per últim, el fet que les dues versions, corrin per tradició oral entre la gent, fa

que es puguin confondre, i que a més a més, d'aquesta confusió, en surti una nova teoria que es defensi com a nova explicació encara més allunyada de l'original. En aquest cas, podríem estar parlant d'una història que Maria Aurèlia Capmany va escriure barrejant les dues versions, fent un embolic de tots dos relats en una mateixa història. També apuntem, que el fet que més endavant els Gegants del Pi desapareguessin del mapa durant tant da temps, també va poder influir en la confusió, degut a que la gent ja no se'n recordava d'aquests, i tenia més present el Gegant del Pi de la llegenda.

Les altres estrofes de la cançó i la melodia

Vistes les conclusions de l'apartat anterior, veiem doncs que en realitat la cançó original parlava dels Gegants de la Ciutat i els Gegants del Pi en plural, fent referència a tota la família de figures. Francesc Curet, quan ens parla de l'origen real de la cançó, també fa referència a la llegenda fent esment que posteriorment s'havia donat com a explicació i que per aquest motiu, s'havien passat els personatges al singular per fer que la versió encaixés millor.

A més a més, tenim algunes referències que ens indiquen que originalment la cançó tenia tres estrofes: "Els Gegants del Pi ara ballen...pel camí", "Els Gegants de la Ciutat ara ballen...pel terrat" i una última que deia així:

"La tintina del gegant,
ara passa, ara passa;
la tintina del gegant,
ara passa pel davant."[23]

[23] Versió extreta de "Cançons de la infantesa" (Capmany, 1923)

Aquesta última estrofa ens estaria parlant del tremolor o moviment de la figura del gegant al ser portada per una persona a sota. Fer tentines és el que se'n diu el moviment més o menys inestable d'un nen petit quan aprèn a caminar. També hem sentit alguna altra versió amb l'últim vers que diu "la mulassa va al davant". Segons tenim entès, aquesta última estrofa ja formava part de la cançó en els seus orígens tot i que només se'n recordin les dues primeres a nivell general.

Com al cap i a la fi es tracta d'una cançó popular que es transmet al través de la tradició oral, significa que està exposada a ser variada per tots aquells que la cantin. De les cançons populars, mai hi ha una versió exacta, sempre hi haurà variacions, que han de ser totes acceptades, ja que acaba sent el risc, però també la gràcia d'aquest tipus de música. A partir d'una versió original, se n'han acabat formant d'altres, com és el cas amb aquesta cançó, amb l'estrofa que se li ha afegit recentment, parlant del Gegant de Mataró o altres, per exemple, gràcies a la cançó "Els Gegants" de l'àlbum Festa Major, de la Trinca del 1970, que va fer la seva pròpia versió:

"El gegant de Mataró	"El gegant del Figaró
ara balla, ara balla;	ja no balla, ja no balla
El gegant de Mataró	el gegant del Figaró
ara balla pel balcó."	ara dorm com un liró."

I per parlar de versions, totes les que sorgeixin a partir de l'imaginari popular. En el seu moment va ser tant popular la cançó, que la tradició oral va aprofitar la coneguda melodia, per posar-hi altres lletres de la vida quotidiana, que ja no tenien res a veure amb la lletra original dels gegants.

.

Farellàs, gegant de Caldes.
Fotografia feta per Ramon Ramiro, integrant de la colla dels geganters de Caldes

“Adobar fogons,
tot el dia, tot el dia;
adobar fogons,
tot el dia dels recons.

Si fogons no hi ha,
escalfetes, escalfetes;
si fogons no hi ha,
escalfetes hi haurà.”

“- Pastoret d’on véns?
- De la muntanya, de la muntanya.
- Pastoret d’on véns?
- De la muntanya de veure el temps.”

“Ai! Quin temps que fa;
plou i neva, plou i neva.
Ai! Quin temps que fa;
Plou i neva i nevarà.”[24]

Tot i així, la melodia sempre és la mateixa tot i que la lletra pugui anar variant. Segons Jordi Sacasas, tenim entès que la popular melodia que s’associa a la cançó del “Gegant del Pi” té un origen molt remot i antic, anterior a la popularització de la cançó. Segons aquesta font, era originalment una música de marxa militar universal.

Joan Amades descriu en el seu llibre de “Gegants, nans i altres entremesos” la cançó de “El Gegant del Pi” com “una cançoneta aplicada a una tonada de ballet que es troba estesa por tot Catalunya”. A més a més, torna a fer referència algun paràgraf més endavant a la tonada de ballet, dient així: “també el fet curiós d’haver estat emprada moltes vegades la tonada pròpia del ballet a què és aplicada aquesta corranda...”. Entenem doncs per aquestes referències que la música ja era coneguda anteriorment com a tonada de ballet, referint-se a dansa, i que es va utilitzar per afegir-li la lletra que coneixem, popularitzant-la encara més.

[24] (Capmany, 1923)

4. Els Gegants del Pi (de la Basílica) i la seva història

Vist doncs que al cap i a la fi, es tracta de dos personatges diferents que coincideixen en el nom de Gegant del Pi, aprofitem les properes pàgines i apartats del treball per profunditzar en cada un d'aquests personatges. En aquest mateix punt, s'expliquen tots els detalls i informacions importants que cal saber sobre el Gegant del Pi de la ciutat de Barcelona, fent referència a la figura de la parròquia.

La història de les figures de la parròquia

La denominació del Barri del Pi sorgeix pel fet d'haver-hi un pi davant una església, la parròquia de Santa Maria dels Reis, que popularment s'ha anomenat església de Santa Maria del Pi[25].

Hi ha una història de Joan Amades que explica com va aparèixer el pi davant l'església, que diu així:

"Quan va haver-hi la invasió morisca a Barcelona, en aquells temps el mar arribava fins a l'actual plaça del Pi. Els pescadors que aleshores tenien allà els seus bastiments, s'hi van oposar amb una forta resistència contra els invasors.

Per aquella zona, hi transitava tota mena de persones entre ells, un pobre home que gairebé no podia ni parlar, i se li feia difícil resar, ja que no se l'entenia. Les seves oracions estaven formades de paraules estranyes i incomprensibles que ningú sabia desxifrar. En conseqüència la gent se'n reia d'ell dient que amb aquestes oracions no entraria mai al cel.

L'home desesperat resava i resava sense parar durant totes les hores del dia. Quan va morir tenia la boca oberta ja que com era costum estava resant.

[25] Informació extreta a través de l'entrevista a Jordi Sacasas, ja mencionat anteriorment

Quan el van enterrar tenia la boca oberta ja que van intentar tancar-li però no van poder.

Temps després de que el bon home fos enterrat, al mig de la plaça, va néixer un pi que va créixer alt i fort. Amb molt poc temps l'arbre va brotar però a cada una de les fulles del pi, hi havia escrit les paraules de l'oració que l'home s'esforçava a dir.

Anys més tard es van fer obres en aquella plaça, antic cementiri on hi va créixer el pi, i el cos de l'home fou descobert. El cos es mantenia intacte, i sorprenentment mantenia la boca oberta doncs de dins la boca hi creixia les arrels del formós arbre. El pi va créixer de la seva boca i amb les fulles va espargir arreu les paraules de la estranya oració .

Des del cementiri, l'església més propera es deia Església de la Mare de Déu dels Reis, des d'aquell fet va passar a dir-se Santa Maria del Pi." [26]

Aquest podria ser un origen del pi de la actual plaça del Pi, tot i que especifiquem que només es tracta d'una història.

[26] (Amades, et al., 2002 (1934))

Il·lustració de la Plaça el Pi al S. XVIII

Il·lustració del llibre *Visions Barcelonines*, *Els Barris de la ciutat* volum II. Fet per Lola Anglada l'any 1954.

Els gegants de la parròquia del Pi, no tenen cap intenció de representar a cap personatge en concret. La seva funció és representar a la parròquia durant les festivitats del Corpus barceloní. Com hem dit a la introducció al món dels gegants, antigament cada parròquia tenia els seus propis. La parròquia de Santa Maria del Mar, per exemple, tenia els seus gegants. Tot i així, el gegant més antic conservat i referenciat que representava a una parròquia és el gegant del Pi. Totes les cites sobre el manteniment i despeses dels gegants del Pi estan recollides en el dietari barceloní.

Les primeres referències dels gegants de la parròquia de Santa Maria del Pi, daten del 1601, on s'esmenta, al Dietari el Consell Barceloní, un gegant fet de cartró, només el cos, ja que el rostre i les mans eren de talla de fusta. És la primera referència d'un gegant fet d'aquest material, que participava a la processó organitzada per la parròquia del Pi durant la coronació de Sant Raimon de Penyafort. No hi ha referències anteriors a gegants d'aquest estil, exceptuant les que parlen d'homes pujats en xanques.

És al 1772 on les figures actuals apareixen esmentades en el llibre de comptes de l'obreria del Pi, suposadament per una reforma del vestuari. La següent cita, ens situa al 1780, referint-se a la construcció dels gegantons petits del Pi, :"*Per compondre els gegants xics, i adobar la Gegantessa grossa...".* Aquesta referència als "gegants xics" és clarament al que nosaltres avui en dia anomenen gegantons. En aquest mateix any, 1780, com hem explicat en el punt anterior, Carles IV va prohibir les actuacions dels gegants durant les festivitats del Corpus.

No es té certesa si fora d'aquestes festivitats sortien a altres celebracions organitzades per la parròquia. Encara que la prohibició va durar fins l'any 1798, a l'any 1790 consta una cita de despeses que diu: *...per lo cabell i perruques...*". Cita curiosa tenint en compte que suposadament els gegants no sortien al carrer.

Al 1790, durant les festes del carnaval, té lloc un succés important relacionat amb la prohibició prèvia de les sortides dels gegants en les festivitats religioses del Corpus. Els gegantons del Pi, amb la col·laboració de tots els altres gegants de Barcelona, van redactar un manifest i es van plantar davant del Teatre Principal, manifestant la necessitat de tornar a sortir, fet que els van acabar permetent com hem vist una mica més extensament per explicar els fets de la cançó.

La següent cita que se'n té és al 1800 per una reparació dels gegants.

En aquest punt, cal destacar la importància del senyor Rafael d'Amat i de Cortada, conegut popularment com a Baró de Maldà, que va ser un membre d'una família integrant de la petita noblesa de la ciutat de Barcelona. Posteriorment va ser l'autor d'un immens dietari de 60 volums, que duu el nom de *Calaix de sastre*[27] on hi trobem importants referències als gegants i gegantons de la parròquia del Pi.

El Baró de Maldà, en el seu dietari, dóna referències dels gegants del Pi davant de casa seva. Es diu que el Baró de Maldà va pagar els gegantons del Pi perquè així poguessin entrar a ballar al saló del seu palau, gràcies a que la seva alçada era més reduïda.

En el dietari hi ha una dada d'un veí del Baró que aporta escrits del actes del Baró: *"...va fer pujar a casa seva el currutacu gegantó del Pi i la bonica i currutaca gegantona."* Perquè ballessin al seu palau.

L'any 1807, durant la beatificació de sant Josep Oriol, es va editar una auca i un full de rengla, en honor al Sant. Un document imprès amb representacions de processons,

[27] Títol complet: *"Calaix de sastre, en què s'explicarà tot quant va succeint a Barcelona i veïnat des de mig any de 1769, a les que seguiran les dels altres anys esdevenidors per divertiment de l'autor i de sos oients, annexes en el dit Calaix de sastre les més mínimes frioleres."* Escrit del 1769 al 1819.

desfilades i seguicis, molt detallat, on surten representats els gegants del Pi, els gegants de Santa Maria del Mar, els gegants de Sant Cugat del Rec i finalment els Gegants de la Ciutat de Barcelona, entre altres entremesos. Gràcies a aquestes dues publicacions ens podem fer una idea de l'aspecte de l'època dels gegants del Pi.

Al llibre de comptes de la parròquia hi consten diverses reparacions als anys 1858, 1859 i 1860. Aquesta última, molt detallada i completa, amb un cost de 9.456 rals de velló que ens permet suposar que els gegants van quedar en perfecte estat.

Representació dels gegants del Pi al full de rengle del 1807

Possiblement la darrera sortida va ser l'any 1870 i després van quedar desats a les dependències del arxiu de la parròquia. Hi ha documentacions que esmenten que durant els anys 1870 i 1875 la processó de Corpus de la parròquia del Pi no es va celebrar. Durant els anys següents, els gegants que van transcórrer a la processó, van ser els gegants de Santa Maria del Mar. Els famosos gegants del Pi, es van donar per perduts, venuts o desapareguts. Joan Amades escriu[28] que van ser venuts a Berga, relacionant-los amb els gegants nous o grossos de la ciutat. Aquest suposició es dóna ja que Joan Amades va néixer l'any 1890, i va morir l'any 1959, mateix any en que els gegants van ser retrobats. Així que Joan Amades no va arribar mai a veure en persona els Gegants del Pi.

Al 1892, amb els gegants del Pi inactius, es van refer de nou els Gegants de la Ciutat, aprofitant les testes dels gegants de Pi com a model. L'artista encarregat va ser en Lluís Pellicer i les còpies es van fer als tallers Llobet i Renart del carrer de la Palma de Sant Just. Així que, entre els anys 1892 i 1900, els gegants de la ciutat lluïen el mateix aspecte físic que els gegants del Pi, inactius.

Durant la guerra civil, al 1936, la parròquia del Pi va ser cremada i saquejada. Per sort, voluntaris van salvar molta de la documentació i pertinences i, entre totes les coses, els gegants i els gegantons amb la seva documentació de l'arxiu. La primera parada de la família dels gegants per fugir de les flames va ser al convent de l'Esperança, al carrer de la Palma de Sant Just. Finalment els gegants van acabar al monestir de Pedralbes, on anys abans anaven a ballar per a les monges de clausura. Passada la guerra civil, els gegants van tornar a la parròquia on s'hi van quedar desats al campanar.

[28] Al llibre "*Gegants, nans i altres entremesos.*" (Amades, 1934)

Bustos dels gegants del Pi de Barcelona, Mustafà i Elisenda.

Foto: Extreta d'Internet https://www.verkami.com/locale/ca/projects/9499-creacio-del-gegant-del-pi-infantil.

Va ser l'any 1959, que els gegants van ser retrobats i es va crear una comissió per recuperar-los[29]. El projecte de restauració va anar a càrrec del senyor Evarist Mora i la restauració va ser realitzada per l'artista Manel Casserres, de Solsona. Va ser el 12 de juny de 1960, després de noranta anys de no sortir al carrer, que els gegants van lluir acompanyats per un seguici, celebrant la seva recuperació.

Segons un article d'un periodista anomenat Andreu Avel·lí Artís i Tomàs, més conegut amb el pseudònim de Sempronio, els gegants de la ciutat de Barcelona van ser restaurats també per el mestre de Solsona, Manel Casserres.

Al 1985, els gegants de la ciutat, van ser els padrins dels gegants del Pi, i va ser llavors quan es van batejar com a Mustafà, nom imposat per l'aspecte sarraí del gegant, i Elisenda, en honor a la reina Elisenda de Moncada, fundadora del monestir de Pedralbes lloc on els gegants del Pi es van preservar durant la Guerra Civil.

Els vestits dels gegants de la ciutat s'havien de fer de nou i els vells els van vendre als drapaires. Quan va ser l'hora d'apadrinar els gegants del Pi, l'ajuntament va decidir que sortissin amb els vestits vells i va caldre que els drapaires els refessin tros a tros. Segons l'article de Sempronio, quan l'ajuntament va veure els Gegants del Pi, amb vestits nous de trinca, al costat dels gegants de la ciutat, amb vestits vells i apedaçats els hi va caure la cara de vergonya[30].

---

[29] El Patronat dels Gegants del Pi.
[30] Així ho descriu Jan Grau i Martí en el llibre *"Gegants".*

Al 1986 se'n va presentar la còpia del gegant, i l'any següent, la còpia de la geganta per tal de preservar les valuoses peces originals, les quals es poden contemplar a la basílica de Santa Maria del Pi.

Finalment la última restauració dels gegants vells del Pi va ser l'any 2010 per celebrar el seu 50è aniversari.

Foto extreta de: http://www.agendaens.cat/acte/26968/els-gegants-del-pi-celebren-les-seves-festes-quinquennals

Els 4 gegants del Pi desfilant al 1960.

Mustafà, gegant de la parroquia del Pi de Barcelona.

L’associació d’amics dels Gegants del Pi

L’entitat de l’Associació d’Amics dels Gegants del Pi, va néixer l’any 1960 com a entitat quan els gegants del Pi van ser recuperats. Va ser necessari crear una entitat com aquesta per tal de gestionar, conservar i donar activitat a les figures.

Prèviament, l’any 1959, més exactament el 10 de novembre, es va formar el Patronat dels Gegants del Pi, una entitat que gestionava les restauracions dels gegants i de les diferents figures de bestiari, el lleó i la mulassa. El Patronat dels Gegants del Pi va ser una de les entitats més actives de la ciutat de Barcelona.

L’any 1988, la colla recupera la figura que s’esmenta a la cançó del Gegant del Pi, la mulassa de Barcelona, popularment coneguda anys després com a l’ase del Pi.

L’Associació d’Amics dels gegants del Pi, va tenir el seu origen com a associació en comptes de simple entitat, el 23 de maig de l’any 1992. Va ser degut a la necessitat de donar una personalitat jurídica a l’entitat, ja que el Patronat dels Gegants del Pi com a entitat no en tenia. Amb aquest canvi d’entitat l’objectiu principal continuava sent el mateix objectiu que tenia el Patronat, continuar donant vida als gegants i gegantons del Pi.

L’any 1993 es va recuperar una figura del bestiari històric de Barcelona, el lleó i la família dels gegants del Pi va continuar ampliant-se. L’any 1995 va augmentar amb la integració del gegantó Perot lo lladre, una figura per ser portada per la canalla.

L’entitat va ser guardonada l’any 2001, any que va coincidir amb la celebració del 400 aniversari de la primera referència del gegant del Pi, amb la Medalla d’Honor de la Ciutat de Barcelona. Celebrant el cinquantè aniversari, l’any 2010, de la recuperació dels gegants i gegantons de la parròquia del Pi, les figures centenàries van ser totalment restaurades i van tornar a dansar pels carrers de la ciutat.

Va ser des de l'any 2012 fins avui en dia, que les figures resten permanentment exposades a l'entrada de la Basílica de Santa Maria del Pi, per tal de preservar les valuoses peces originals. Finalment la colla va adquirir dues peces més que complementen la família, les rèpliques dels gegants grans del Pi per a nens de sis a deu anys. Són dues figures idèntiques a les originals però en talla més petita.

El Mustafà petit va ser estrenat per les festes de la Mercè del 2014. La peça la va crear a Solsona el mestre imatger Manel Casserres. La vestimenta està feta seguint rigorosament el vestit del gegant gran.

L'Elisenda petita del Pi, va ser presentada al 18 de setembre del 2016, i igual que el Mustafà, és una rèplica idèntica de l'Elisenda original.

A més a més, en Mustafà i l'Elisenda petits del Pi són les primeres peces d'imatgeria festiva de la ciutat finançada gràcies a una campanya de micromecenatge on-line.

Fotografia extreta de: http://ccgbcv.cat/plana.php?m=2&s=1

Logotip de l’Associació d’Amics dels Gegants del Pi.

5. Els gegants de la Ciutat

Com el nostre treball es basa en l'estudi de l'origen de la cançó del Gegant del Pi, ens sembla important també fer un petit repàs de les figures mencionades a la cançó dels Gegants de la Ciutat, punt del treball que els dediquem.

Per saber quin va ser l'origen de l'aparició d'un gegant en qualsevol ciutat, en el nostre cas la ciutat de Barcelona, hem de buscar documents històrics on hi surti esmentada la figura o el personatge. En el cas de Barcelona, hem de guiar-nos pel *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, o també conegut com el llibre del *Cerimoniós*, que es conserva a l'Arxiu Històric de Barcelona.

La referència més antiga escrita d'un gegant és de l'any 1424, en un inventari de la processó de Corpus que es va fer aquell any, on hi surt esmentada una representació del *Rei David ab lo jiguant* com un entremès que es pot considerar com a gegant de la Ciutat. El *jiguant* del que ens parla el document és, sense cap mena de dubte, un Goliat, i és la primera referència d'un gegant a Barcelona i a Europa.

Dos estudiosos de parla francesa[31], van elaborar una recerca de la presència de gegants en les processos de Corpus al territori europeu. L'estudi revela l'existència de Goliats, i altres gegants, durant el segle XV. Aquests gegants eren homes que desfilaven enfilats damunt d'unes xanques durant les processons del Corpus.

El *jiguant* esmentat en l'inventari de Barcelona, juntament amb el David a qui acompanyava, feien un grup escenogràfic durant la processó, una escena semblant a un combat. Seguint l'escriptura de la Bíblia, es representava a Goliat com la força maligna i a David com a la força vencedora.

Una data transcendental és la del any 1568, on hi apareix escrita una despesa per a la confecció d'un vestit a una *Jiguantessa*. El fet de només ser el vestit ens fa pensar que encara no hi havia l'existència d'uns gegants com els que coneixem avui en dia, sinó que encara eren persones sobre xanques.

[31] Jean Pierre Ducastelle i Michel Lutys.

El punt important és el fet de que fos una geganta, ja que ara es pot parlar de la primera parella de gegants de la Ciutat. En aquella època ja hi devia ser present la figura d'un gegant tal i com el coneixem avui en dia: escultòric, ja que poc després, al 1601, hi ha la primera referència del Gegant del Pi. És al 1601, amb la canonització de Sant Raimon de Penyafort, que els entremesos i entre ells els gegants, deixen un rastre documental important i força detallat.

En un document com el Dietari del Consell, s'hi fan aportacions importants on es descriu amb precisió l'arribada dels entremesos al porxo de Sant Jaume. En l'arribada, s'hi esmenta a un gegant, una gegantessa i, un fet molt estrany, a un "bulto", que diu que sembla el gegant Goliat. Al no saber a quina parella de gegants es refereix (ja que l'única parella que representava a la ciutat de Barcelona era la d'en Goliat), en fa una descripció. En la definició hi descriu la parella com a gegants xanquers i sobre el "bulto" hi ha una descripció similar a la dels xanquers.

Finalment, és al 1653 quan s'encarrega la construcció d'una parella de gegants. Els encarregats de la construcció van ser uns pintors anomenats Ramon Planella i Anton Casanoves. La comanda va ser manada pel Consell de la ciutat, que va encarregar la construcció del dos figurots. Els primers gegants de Barcelona tal i com els coneixem avui en dia.

Foto: En Jaume I i na Violant d'Hongria, gegants de la ciutat (Barcelona)
Fotografia extreta de: https://es.wikipedia.org/wiki/Gigantes_de_la_Ciudad

6. El Gegant del Pi (el Farellàs): les seves llegendes i representació

Hem vist doncs, que el nom del Gegant del Pi es pot atribuir a dos personatges diferents, tinguin o no a veure amb la cançó. Un que hem vist i analitzat en l'apartat anterior, que es tracta de la figura del Gegant de la Parròquia del Pi, i l'altre que es tracta d'un personatge imaginari de la tradició oral catalana. D'aquest personatge se n'han explicat moltes llegendes, que s'han anat transformant de mica en mica per la tradició oral, per aquest motiu, no podem dir que unes siguin certes i altres no, simplement recollim tot el que l'imaginari col·lectiu català ha acabat produint al llarg dels anys, i que alguns folkloristes han recollit per escrit en els seus llibres.

El nom de Gegant del Pi és molt general, i s'aplica a un personatge gegantí que utilitza un pi com a bastó. Per aquest motiu, inicialment el Gegant del Pi no té lloc de procedència concret, qualsevol persona que vulgui explicar la història podrà situar-lo on vulgui, però el fet és que majoritàriament sí que se l'ha identificat amb un lloc concret del país. Tot i així, hem de tenir en compte que degut a la tradició oral, cadascú fa les seves pròpies adaptacions del que explica, tant dels llocs com dels fets, i és per això que podem tenir tantes variacions com persones expliquin la llegenda d'aquest personatge.

De tota manera, destaquem el paper d'alguns folkloristes que han dedicat part de la seva vida a recollir totes les tradicions i llegendes esteses per Catalunya, en llibres on avui en dia les podem llegir perquè segueixin formant part de la tradició de la gent i no s'acabin oblidant. El cas és que gràcies a Joan Amades, Apel·les Mestres, Francesc Maspons, Aureli Capmany, Ricardo Suñé i Jan Grau, us podem explicar en aquest treball totes les variacions que es tenen registrades per escrit sobre el personatge fictici (no l'històric de l'església del Pi), conegut pel sobrenom del Gegant del Pi. En aquest punt del treball només expliquem tot el que té a veure amb el personatge de la llegenda, deixant de banda totes les possibles relacions amb la cançó.

Així doncs, hem trobat set versions escrites i una en format vídeo, on s'explica la llegenda del Farellàs, cadascuna amb les seves pròpies variacions. És per això que a continuació en citem les referències explícites d'aquest apartat a continuació:

Amades, El tresor popular de Catalunya, Les millors llegendes populars 1978
Amades, Gegants, nans i altres entremesos 1934
Amades i Violant, Biblioteca de tradicions populars, Guia llegendària de Barcelona La Ribera 2002 (1934)
Maspons Labrós, Tradicions del Vallès 1952
Cuspinera, Guía-Cicerone del viajero ó bañista en Caldas de Montbuy 1884
Mestres, Tradicions 2009
Capmany, Cançons i jocs cantats de la infantesa 1923
Suñé, Nueva crónica de Barcelona 1948?
VilaWeb Televisió i Estengre, Youtube 2014

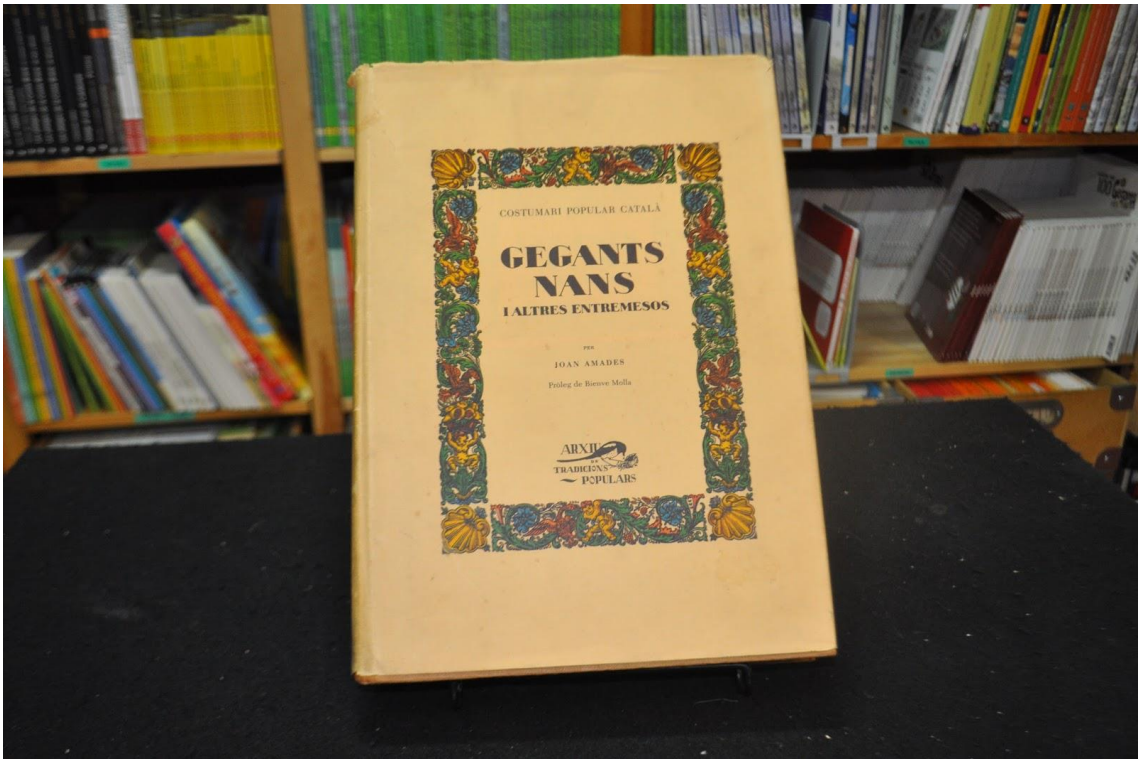

Llibre de Joan Amades Ggegants, nans i altres entremesos.

Fotografia extreta de : https://espai31.blogspot.com.es/2016/08/gegants-nans-i-altres-entremesos.html

La llegenda del Farellàs

Qui i on

Tenint en compte totes les variacions possibles en termes de personatges als que es refereix aquest nom, o localitzacions d'on prové l'homenot del qual parlem, totes les fonts consultades coincideixen en el fet de presentar el Gegant del Pi com el Farellàs o Fort Farell, en alguns altres casos també Gegant de la Muntanya[32], o Gegant de Collserola[33]. El seu nom original és Farell, però se l'anomena amb aquestes variants del nom, per diferenciar-lo de la mateixa muntanya del Farell, on se suposa que vivia, o també per diferenciar-lo dels altres membres de la seva família, entre els quals ell destacava per la seva gran força i alçada. Es diu que en tota la comarca no hi havia persona amb força tan descomunal com la seva. Tal era així, que era capaç d'arrencar un pi tan fàcilment com una flor, i fer-lo servir de bastó, ja que s'ajustava a la seva alçària. A més a més, també se l'identifica com un home senzill, que treballava la seva terra com qualsevol pagès.

Un petit detall que destaquem és que segurament es tracta del Gegant del Pi no per casualitat. En la zona geogràfica on ens situem, els pins són els arbres més alts que ens podem trobar. És per això que per ressaltar la seva gran alçària, el fet que fos un gegant de veritat, se l'associa amb l'arbre més alt, que el fa servir de bastó. Per tant, no creiem

[32] (Capmany, 1923)
[33] (Grau Martí, 1995)

que sigui casualitat que la tradició oral hagués escollit aquest arbre, sinó que més aviat pensem que va ser una cosa pensava per poder-la relacionar amb un home gegant.

El cas és que anomenem Gegant del Pi a en aquest homenàs gran i fort que duu un pi com a bastó. En el llegendari Català i en tot l'universal ens trobem constantment històries sobre homes gegants de gran alçària i força descomunal. En aquest cas, dins el propi país sabem que algunes vegades s'ha barrejat o entrecreuat la història del Fort Farell amb el Xic de Vaquerisses[34], per exemple. Al cap i a la fi, es tracta de dos grans homenassos molt forts i molt alts, que també mengen molt. Tot i així, tractarem aquest tema una mica més endavant. En general, tot i que no totes les versions el descriuen extensament, totes coincideixen en presentar-lo com l'home més alt i més fort de la contrada.

En el punt de la localització territorial, tenim en compte que tenint en mans aquest arquetip de personatge de rondalla, se'l pot situar a qualsevol lloc, el qual acaba sent preferible moltes vegades la zona de procedència pròpia. Tot i així, també veiem que majoritàriament la tradició oral ha atribuït el personatge del Fort Farell, alies Gegant del Pi, a la zona del Vallès, concretament segons la majoria de fonts escrites, al poble de Caldes de Montbui, al Vallès Oriental. Fins i tot, algunes versions asseguren que a dalt de la muntanya del Farell encara hi queda la casa on va viure.

[34] (Grau Martí, 1995) (Maspons Labrós, 1952)

Exemple d'un llibre sobre el Gegant del Pi.

Per què un gegant, per què fantasia

Tinguem en compte també, que en tot moment parlem d'un personatge que sembla ser fictici. La idea que un home sigui tan gran i fort com per arrencar un pi de socarrel fa que ens l'imaginem molt poc probable en el món que coneixem, tot i que alguns folkloristes mantenen el punt de fantasia habitualment utilitzat per a les narracions a nens petits per explicar-nos que en altres temps sí que hi havia hagut gegants de veritat a les terres Catalanes[35].

És més, en els moments que imaginem que podien haver sorgit aquest tipus de llegendes, hem de tenir present que la gent, anys enrere, era d'estatura més baixa que la nostra. Això significa que qualsevol persona que per casualitats genètiques medís 1,80m o una mica més, com nosaltres, ja seria considerada una persona massa alta per ser persona, i potser un gegant amb la mesura del temps i l'ajuda de la tradició oral. A més a més, les llegendes en els seus orígens tenien habitualment un punt didàctic i també d'entreteniment. Al mateix temps que ensenyaves la geografia del país, per exemple, explicant alguna muntanya, entretenies el nen fent-li creure que en realitat es tractava d'un gegant petrificat. Abans de les noves tecnologies a les que estem acostumats avui en dia, les llegendes tenien el punt de fantasia necessari per ser l'entreteniment de molts nens i la gent que els explicava els mateixos contes.

Per altra banda, també pensem que en temps llunyans, quan la gent es plantejava com s'havien realitzat antigues construccions i no podien imaginar-se la manera de fer-ho humanament, parlem dels dòlmens o monuments funeraris de la prehistòria de grans pedres sobre altres, l'única explicació possible era atribuir aquella construcció a una persona gegantina amb gran força. Quan no sabien com s'havia pogut fer una cosa de

[35] (Amades, 1934) (Capmany, 1923)

grans dimensions, per aquelles persones de segles enrere, el més lògic era pensar que en altres temps sí que havien existit gegants, amb la capacitat de fer tals coses. Actualment no tenim cap certesa i ni mostra alguna que ens indiqui aquesta hipòtesi, a més a més perquè ara ja sabem com persones de la nostra talla podien arribar a fer tals coses sense l'ajuda d'un gegant, però sempre ens queda el punt de fantasia que tant agrada als nens, de poder pensar, encara que sigui només per alguns moments, que el que t'expliquen sobre els gegants pugui ser cert.

Quan, les dues grans versions de la llegenda

Sigui com sigui en la llegenda que ara ens escau ens hem trobat dues grans variacions a nivell narratiu. En tots dos casos el personatge principal anomenat Gegant del Pi, es tracta del Farellàs, però el problema ve quan es tracta del que en la cançó i també algunes versions de la llegenda s'anomena Gegant de la Ciutat. Cal tenir present que aquest alies no té res a veure a nivell de la història de la tradició oral amb el Gegant de la Ciutat de Barcelona, presentat en la cançó que coneixem com la figura de la ciutat. El personatge aquest que tractem, per diferenciar-lo de la figura d'imatgeria popular, és el que anomenen Joan Amades i Jan Grau[36], com el Gegant Negre de la Ciutat. A causa dels dos possibles orígens de la cançó, aquests dos personatges, un de fictici i un de real, s'han confós l'un amb l'altre, però del qual parlem en aquest apartat és del que sorgeix de la imaginació popular.

[36] (Grau Martí, 1995)

Doncs, seguint el fil amb el que explicàvem, la gran diferència que es troba entre unes versions i altres, és la procedència del Gegant Negre de la Ciutat, que ens podria situar la llegenda en dos moments de la història molt diferents. D'una banda, la versió majoritàriament explicada[37] és la que diu que el Gegant de la Ciutat prové de les Amèriques, portat per Colom en la tornada del seu viatge del 1492. L'altra versió, que és curiosament la més coneguda a Caldes de Montbui, però que paradoxalment només l'explica Aureli Capmany i el vídeo de VilaWeb i no es troba en cap altre llibre més, és que el Gegant de la Ciutat es tracta d'un gegant Moro, de la invasió Morisca. Tot i així, en tots dos casos es pot aplicar l'adjectiu de Gegant Negre, ja que es relacionen tots dos orígens amb gent de pell fosca.

D'aquesta manera, veiem com canviant l'origen d'un dels personatges, podem situar en dos èpoques molt diferents la llegenda. Si seguim la versió d'Amades i altres, ens trobem que la llegenda ocorreria a finals del segle XV. Si seguim la versió calderina, en canvi, la llegenda es situaria cap als voltants del segle IX. Tot i així, que el segle sigui un o altre no canvia gaire la història. El que sí canvia és que el Gegant Negre vingui de les Amèriques amb Colom, o que es tracti d'un gegant Morisc, ja que en un cas, els dos gegants protagonistes es barallen pel caprici del rei de veure'ls lluitar, als dos gegants amb més força que coneix, i en l'altre cas, es tracta més d'una lluita per alliberar la ciutat de Barcelona, tot i que també té un punt de caprici per part del Gegant Moro de lluitar contra tots aquells que es creguin tan forts i valents com ell.

Per últim, també ressaltem que hi ha una tercera opció a tenir en compte quan Mestres, Maspons i Cuspinera ens expliquen la història. No ens ressalten que el Gegant de la Ciutat vingués de les Amèriques ni que fos Morisc, però ens el presenten com un gegant negre que acompanyava al rei (sense mencionar quin), o que estava al servei

[37] (Amades, 1978) (Amades, 1934) (Amades, 1953) (Suñé, 1948?)

Il·lustració del gegant del Pi amb el gegant moro.
Il·lustració feta per Joma al llibre *El gegant del Pi* de Maria Eulàlia Valeri.

dels militars de la ciutat. En tots tres casos, la lluita és deguda a les intencions que té el negre de lluitar contra algú de la seva força i fer veure el seu poder físic, o perquè s'interpreta el fet que El Farellàs faci passar el pi per sobre de la muralla després de discutir amb els portalers, com una fanfarronada per la qual és empresonat, en la que el gegant negre aprofita per lluitar contra ell a canvi de la seva llibertat.

En aquest punt cal parar-nos a observar també que en l'antiguitat s'utilitzava l'adjectiu de Moro per aquelles coses que eren molt antigues. És a dir, quan es trobaven alguna cosa que no sabien quan datar-la, però que els semblava que era de molts segles enrere, la solució fàcil era dir que es tractava dels temps dels Moros. D'aquesta manera, no n'indicaven exactament la data, però era una manera de fer saber que allò tenia una procedència molt antiga.

Per últim en aquest punt, volem fer l'afegit que al carrer del bisbe de la ciutat de Barcelona, en la paret de l'edifici de la Generalitat de Catalunya, hi ha una sèrie de cares esculpides, entre les quals destaca una de talla més gran i de fisonomia de "raça negra", que popularment s'ha relacionat amb el Gegant Negre de la Ciutat de Barcelona, que és vençut en la nostra llegenda pel Gegant del Pi, però que també s'explica com podia haver estat vençut Xic de Vaquerisses.

Què expliquen totes les versions

Si comencem la història pel principi, ens trobarem que al cap i a la fi, a més de coincidir amb el personatge principal, ens folkloristes expliquen majoritàriament, la història d'un gegant de fora la ciutat de Barcelona, que s'hi dirigeix, i acaba lluitant contra un altre

gegant, anomenat Gegant de la Ciutat (Gegant Negre de la Ciutat). Al final de tot, en tots els casos, acabava guanyant el gegant Català, i l'altre marxava, sigui perquè fos llençat altre cop a les Amèriques, com perquè el de la barretina el feia fora de les muralles d'una sola empenta. També ens hem trobat una de les fonts que explica com al final de tot, el cap del Gegant Negre és tallat i penjat a l'orgue de la catedral de la ciutat[38].

Abans de la lluita però, sempre hi ha dos episodis més dins la mateixa història que en gran majoria expliquen els folkloristes. Un és l'episodi al portal de Barcelona, en el que quan el Farellàs es disposa a passar, els portalers li exigeixen que pagui els impostos que corresponen a la llenya del pi que porta com a bastó. El nostre gegant no hi està d'acord perquè, on s'és vist que s'hagi de pagar impostos per portar un bastó?. En tots els casos que s'explica aquest petit episodi, el Farellàs, després d'estar estona discutint, acaba llençant el pi per sobre les muralles dins la ciutat, i d'una gambada ell hi entra també, deixant amb un pam de nas els portalers.

A més a més, també hi ha un altre episodi important abans de la gran lluita entre els dos gegants. En tots els casos sempre eren els dos gegants convidats a un gran àpat, en el que el Gegant de la Ciutat deia la seva gran frase "Menja, menja Farellàs que mai més no menjaràs" o qualsevol altra molt semblant a aquesta dins el marc de burla cap al Gegant del Pi.

[38] (Grau, 1995)

Què tenen de diferent les versions

La qüestió és que, a més a més que les variacions puguin ser a nivell de nom original, lloc de procedència o el gegant contra el que lluita, els fets que es relaten són en els seus detalls també molt variats. I quines són aquestes variacions? Doncs ara ho veurem!

Per començar, totes les versions presenten el Gegant del Pi com hem comentat anteriorment, però només les de Maspons, Capmany i Cuspinera entren en explicar la personalitat del Farellàs, encara que només sigui una mica. Expliquen que el Fort Farell era un home senzill, de caire pacífic, que el que realment li importava era la seva terra, i fer la seva feina com a bon pagès. No feia gaire cas de la seva força si no era per utilitzar-la per les feines de cultiu. Fins i tot Maspons explica com era cristià, i que tenia per tant amor per Déu i per la terra. Tot i així, en la versió de Cuspinera, el presenta com un home amb un cert punt arrogant, que es fa el fanfarró per fer passar el pi per damunt les muralles.

Com ja hem comentat, la llegenda explica com es dirigeix a Barcelona i acaba lluitant amb el gegant negre, però els motius pels quals s'hi dirigeix són ben diferents. Van des de complaure els capricis del rei perquè no li jugui en contra, a simplement veure les festes de la ciutat, i que per fama, el fan acabar lluitant amb el Gegant Negre. Perquè en alguns casos, el motiu de la lluita és la voluntat del rei de veure una lluita entre els dos gegants més forts del lloc, i en altres, és el simple fet que el negre vol demostrar la seva força lluitant contra el Gegant del Pi. Tot i així, en la versió del gegant moro, el motiu pel qual s'hi dirigeix, és per lliurar la ciutat de Barcelona de la seva opressió. Tot i així, fem també el petit apunt que en les versions que s'hi dirigeix per complaure el rei, principalment les d'Amades, en un principi mai accepta, però és per insistència del rei o dels mateixos veïns i familiars que el convencen perquè no li jugui en contra la negativa,

que acaba anant a Barcelona. En la versió de Suñé, aquest explica com s'entreté pel camí ballant per no arribar a la ciutat abans que els soldats que l'han anat a buscar, ja que en poques passes el gegant la hi podia ser ben fàcilment.

Destaquem que la versió de VilaWeb no parla exactament d'un gegant moro, però sí que presenta el Gegant de la Ciutat com cap altre folklorista havia mencionat abans. Segons aquesta versió, el gegant contra qui lluita el Farellàs és l'Almansur, un pirata que acostumava a passar-se per la ciutat de Barcelona a robar, i que un dia va decidir quedar-s'hi i reptar a tots aquells valents que volguessin a lluitar contra ell. Aquesta versió, tot i encaixar amb els fets narrats a nivell general, no segueix la línia del que majoritàriament recullen els folkloristes sobre la llegenda que explica la gent de Catalunya.

Francesc Maspons i VilaWeb no expliquen l'episodi de l'impost sobre el bastó al entrar a la ciutat de Barcelona. Tot i així, els altres folkloristes que l'esmenten, també presenten diferents versions. La més habitual s'acaba directament amb que el Gegant del Pi deixa de fer cas als portalers i llença el pi dins les muralles, passant ell darrera per anar a veure el Gegant de la Ciutat. Només en el cas de Cuspinera i Mestres, aquest fet el porta a ser empresonat i a lluitar finalment contra el gegant negre.

Un altre punt variable dins les diferents versions escrites, és el fet que hi hagi com a personatges el rei o els reis. En alguna font web visitada es plantejava com a punt important el fet que en la majoria de versions on sortissin aquests personatges, només es mencionés el rei. Només Suñé, Maspons i Amades, els presenten i són el primer i l'últim qui relacionen el personatge dels reis, amb els mateixos Reis Catòlics, ja que també són dos dels que presenten el Gegant de la Ciutat com un negre portat per Colom. Tot i així, encara que el fet que planteja alguna web que es doni més

protagonisme al rei que a la reina o la parella, no hem trobat que sigui un fet gaire rellevant per a la mateixa llegenda o treball.

En el moment de la història on tots dos gegants són en un àpat abans de la lluita, en tots els casos el Gegant de la Ciutat deixa anar una frase que marca també algunes diferències entre les versions. En general, aquesta frase, tot i variar en algunes petites paraules, sempre es troba dins el marc de burla del gegant negre cap al Gegant del Pi. Aquest es creu que vencerà ràpidament al de la barretina, i durant el dinar el va empaitant amb la seva burla. Tot i així, trobem dos autors, Mestres i Maspons, que en comptes de presentar aquesta frase com una burla directa, la presenten més aviat com el repte per al Farellàs d'acabar-se tot el menjar que s'ha preparat. Aquestes versions expliquen com es prepara un gran àpat abans de la lluita amb molt de menjar, amb el que el Gegant de la Ciutat proposa una juguesca, una aposta, per veure qui serà capaç d'acabar-ho. És per això que la frase que diu, més que en to de burla, que també, és per posar èmfasi per veure qui serà capaç d'acabar-se tot el que els han servit.

Així doncs les frases que escriuen Maspons i Mestres en les seves llegendes són:

"Farellàs, Farellàs,
menja, menja,
que no ho acabaràs."
(Maspons Labrós, 1952)

"Menja, menja,
Farellàs,
que ja més no menjaràs."
(Mestres, 1895)

Si mirem la d'Apel·les Mestres, es pot confondre també amb les que són en to de burla sense tenir en compte l'aposta entre els gegants, però tot i que la frase en sí pugui estar en tots dos costats de significat, Mestres ho explica en el seu llibre com una juguesca.

La resta de versions que presenten la frase com a una simple burla són aquestes:

Il·lustració del llibre *El gegant del Pi* de la editorial Cruïlla.

"Menja, menja, Farellàs, que mai més no menjaràs" (Amades, 1978) (Amades, 1934) (Amades, 1953) (Amades, et al., 2002 (1934))

"Menja, menja, Farellàs, que ja mai més menjaràs." (Suñé, 1948?)

"Menja, menja, Farellàs, que ben poc temps menjaràs." (Capmany, 1923)

"Menja, menja, Farellàs, que mai més hi tornaràs." (Grau Martí, 1995)

"Come, come, Farellás, que ya no comerás más." (Cuspinera, 1884)

Seguint amb les diferències que trobem entre versions, la següent es tracta sobre què fa el Farellàs amb el Gegant de la Ciutat quan està a punt de vèncer-lo. És cert que en tots els casos el Gegant del Pi guanya, però ho fa de diferents maneres depenent de la versió amb la qual ens trobem. El que ens expliquen Amades, Cuspinera i Suñé és que el Farellàs, quan ja casi ha vençut l'altre gegant, pregunta al seu públic què en vol que faci. En les versions d'Amades i Suñé, aquest públic es tracta del Rei Ferran el Catòlic, i en la de Cuspinera, ja és la mateixa gent de la ciutat la que s'ha quedat mirant el combat amb molt d'interès, però que al final demana que deixi el Gegant de la Ciutat al terra, el qual marxa corrents amb la cua entre cames. Tot i així, en la versió anterior, el Rei contesta que faci el que vulgui, al que el Farellàs respon en la versió d'Amades tornant el gegant d'on ha vingut i el llença cap a Amèrica amb aquesta frase: *"Gent de les Amèriques, aparteu-vos, que allí on caurà tot ho aixafarà!"*. En la versió de Mestres, Maspons i Suñé, el gegant negre queda estavellat als terrats, i en algun cas després marxa corrents.

Al final de la llegenda, acabat el pes gruixut de la història, Joan Amades hi fa un afegit, en el que explica com al tornar cap a casa seva, el Farellàs es queda adormit, i amb el fred de la nit, s'acaba convertint en muntanya, concretament la del Farell. És per això

que aquest autor explica l'origen del nom de la muntanya, ja que segons el que va recollir de la tradició oral, es tracta del gegant Farell adormit. Apel·les Mestres també tracta aquest punt, però no en el mateix llibre on explica la llegenda sinó en el de Tradicions del Montseny (Mestres, 1933). Amades ho narra una mica més detingudament en el llibre de Mitologia i Geografia Fabulosa (Amades, 1979).

Per acabar, simplement volem un petit incís per puntuar que algunes versions parlen del Farellàs dient que venia de bona família argumentant la seva suposada riquesa econòmica amb les dimensions i capacitats de la casa on se suposava que vivia.

Referències a llocs reals

En les diferents versions de la llegenda sobre el Farellàs, trobem que algunes ens parlen de llocs reals on se suposa que van succeir alguns esdeveniments de la història. Les referències a llocs reals són molt poques i actualment algunes no són accessibles, però és un punt a tractar sobre la llegenda.

El lloc més nomenat és la Placeta dels Peixos de Barcelona, on se suposa que van lluitar el Farellàs i el Gegant de la Ciutat. Aquesta versió només la recolzen Joan Amades i Ricardo Suñé, el qual fa un incís explicant que es tractava en el seu moment (en el que va escriure el llibre) i ara, d'una prolongació del carrer Duran i Bas de Barcelona. Actualment és una zona molt petita, poc semblant a la típica idea de plaça, però que potser en els temps de la llegenda tenia més extensió que l'actual.

Els altres llocs referenciats, també són el Bosc de les Tres Parròquies, el Portal Nou de Barcelona, i la mateixa casa del Farellàs a la muntanya del Farell. És Capmany qui fa la

primera referència, explicant que és el bosc d'on el Fort Farell va arrencar el pi de camí a Barcelona. Tot i així els altres autors no en fan cap menció. Passa el mateix amb l'altra especificació del Portal Nou, on diu també Capmany que és on va acabar esclafat el Gegant de la Ciutat. Suposem que potser aquestes referències són mínimament inventades, en el sentit que per donar més credibilitat a la història que s'explica, sempre és més versemblant senyalar llocs coneguts on se suposa que varen passar els fets. Potser només es tracta d'una invenció per entretenir i agradar més, o potser realment tenen un punt de certesa. Sigui com sigui, la única referència que es troba a internet sobre el bosc de les tres parròquies és una travessa anomenada així. D'altra banda, el Portal Nou es devia estar referint a algun portal que havien fet nou a la muralla de Barcelona quan situem la llegenda al segle IX aproximadament, per part d'Aureli Capmany.

Per últim, una referència a la que s'agafen molts dels folkloristes al escriure la llegenda és el fet que encara pugui existir la casa del Farellàs sobre la muntanya del Farell, que fa suposar que pugui haver existit un Farell extraordinàriament forçut que la imaginació popular hagués agegantat i convertit en heroi llegendari (Mestres, 2009). El cert és que a dalt de la muntanya segueix havent una masia que fa uns anys es va utilitzar de restaurant, Mas Farell, però no tenim cap certesa que hagués estat en els seus temps la casa de la família del Farellàs, passada a altres propietaris.

Fotografia extreta de: http://mapio.net/pic/p-40118803/

Mas Farell.

Més historietes del Farellàs

Hi ha alguns episodis sobre aquest gegant que en la versió de Maspons es presenten aïllats de la llegenda. És el cas de la discussió a les portes de la ciutat per l'impost sobre el pi, però també n'hi ha d'altres que alguns mateixos folkloristes han tingut en compte amb el personatge, encara que no hi fossin dins la llegenda. És el cas, per exemple d'un episodi en el que el Farellàs es veu interromput fent les feines de pagès per un soldat castellà, segons alguna versió, que li demana per una direcció, fent-se el fatxenda, agafant el seu fusell només amb dos dits. És quan el Farellàs, veient la supèrbia del soldat en la seva força, aprofita i li indica el camí agafant l'arada amb la que treballava amb un sola mà, incloent-hi els dos bous. Segons una versió (Capmany, 1923), és aquest soldat que el convenç per anar a lluitar contra el gegant moro de la ciutat. Segons una altra versió (Maspons Labrós, 1952), aquest soldat marxa amb la testa abaixada i avergonyit de la seva fanfarroneria.

Un altre episodi paral·lel que expliquen Maspons i altres, separat de la llegenda, és que el gegant, de tan gros que era, un dia que estava d'excursió, per dir-ho d'alguna manera, de la gran set que tenia, va haver d'ajupir-se a beure aigua al riu. Per fer-ho, va haver de recolzar els peus en les muntanyes que formaven el congost per on passava l'aigua, i tots els pobles del voltant van poder veure la gran facècia que havia suposat pel gegant beure aigua del riu. Alguna versió explica com quasi bé se la va beure tota. Maspons en fa una bona explicació sobre la facècia i el lloc geogràfic, al qual sí que en fa referència específicament.

Els dos últims episodis sobre el Farellàs que volem comentar aquí, també els explica Maspons en el seu llibre. D'una banda, explica com una vegada el gran gegant va ajudar a uns caçadors aixecant una gran pedra, d'on van sortir gran quantitat de conills que

van matar. D'altra banda, també ens explica com una vegada que anava per un camí passejant i s'havia trobat el camí interromput per un home i el seu carro, que no es volia apartar, els va agafar, els va deixar darrere seu, i va seguir caminant.

Seguint l'arquetip del gegant

Com hem comentat per sobre en algun punt anterior, el Gegant del Pi de la llegenda segueix un model de gegant molt arquetípic. És a dir, en general, totes les cultures tenen algun personatge en la imaginació i tradició col·lectiva que segueix els mateixos cànons que segueix el Farellàs: un home molt alt, molt fort i valent, que pot amb tot, però que es compensa aquesta superioritat física, amb una bondat especial a nivell personal. Així ho explica Francesc Maspons, a les notes de l'episodi del Fort Farell al llibre de Tradicions del Vallès (Maspons Labrós, 1952), comparant el Gegant del Pi amb el Xic de Vaquerisses i també amb el "Fuerte Ocharán" del País Basc, per demostrar com totes les tradicions mantenen aquest personatge en la història col·lectiva.

No només a nivell internacional, sinó que aquí mateix també podríem dir que ens trobem amb dos gegants comparables al mateix nivell, com són el Farellàs i el Noi de Vaquerisses, que en algunes de les seves gestes s'assemblen molt, com és la del carro al mig del camí. A més a més, també ens trobem amb altres tradicions a Catalunya, que també parlen de gegants convertits en muntanya, sense relacionar-los amb el Fort Farell (Diputació de Barcelona, 2017).

Farellàs i Guisla, gegants de Caldes. Fotografia feta per la colla de Geganters de Caldes.

El Gegant del Pi a l'actualitat

Actualment, el Gegant del Pi no ha abandonat encara la tradició i imaginació catalanes. Tenim diversos punts per comentar sobre el Farellàs d'avui en dia com la figura d'imatgeria que se n'ha fet a Caldes de Montbui o la informació que trobem directament a internet sobre el personatge.

Els gegants de Caldes

Per començar, al poble de Caldes de Montbui, al 1964 va sorgir la iniciativa per part del setmanari Montbui, pel seu número 1000 de la revista, de crear uns gegants pel poble a subscripció popular. Mentre la gent del poble anava fent donacions, es va manar de fer la parella de gegants pel poble a l'empresa de "El Ingenio", avui en dia encara activa. L'artesà que va treballar en les figures va ser el senyor Rifé Codina, que segons la constància que tenim, va fer les figures sense motlle, prenent com a model unes fotografies de l'arxiu històric de Caldes. Segons el llibret commemoratiu del 30è aniversari dels gegants (Ajuntament de Caldes de Montbui, 1994), es tracten d'unes fotos que l'arxiu tenia sobre el Farellàs i la Guisla, els dos personatges que es volien representar. Des d'un primer moment, la decisió del personatge que representaria la figura masculina era clara i unànime, representaria el Farellàs, el Fort Farell, el Gegant del Pi de la popular llegenda, que el situava en aquest poble concret. D'altra banda, la figura femenina representaria la Guisla, la primera baronessa de Montbui. Per aquest motiu, ella porta l'escut de la Baronia de Montbui, i la corona de baronessa, de la mateixa manera, que el Farellàs porta a la mà dreta una branca de pi, en relació amb el

seu sobrenom i l'escut del poble. Les dues figures pesaven uns 55kg el Farellàs, i 45kg la Guisla, vestits amb robes de vellut perfectament treballades.

Així doncs, al 1964 es va construir la parella de gegants del poble, però encara no hi havia colla gegantera. Els gegants sortien per les festes majors gràcies al senyor Pablo Vicente, que s'encarregava de buscar portadors per a les figures, inclòs ell mateix, i fins al 1992 no va sorgir la Colla de Geganters de Caldes de Montbui. Prèviament al 1985, les figures van ser remodelades pel Romà Martí amb l'aspecte actual, i més endavant al 1992 va ser quan, a arrel de les inquietuds d'un grup de joves al poble, es va formar la colla de portadors, que l'any 2017 ha celebrat els seus 25 anys i ha fet noves remodelacions en els gegants.

Per començar, per la celebració del 30è aniversari dels gegants, es va organitzar una segona col·lecta popular per construir la figura del Lleó, de la Plaça de la Font del Lleó del poble. A més a més també es va celebrar en el mateix esdeveniment l'estrena dels nous gegantons, el Lluci Caecili i la Cornèlia Flora, el primer batlle de Caldes, i una de les primeres banyistes de les quals se'n té constància, tots dos del segle II de la nostra era, per això van vestits de romans, que se'ls situa en l'època romana del poble de Caldes de Montbui. Totes tres figures van ser construïdes per Ramon Aumedes. Com a extra, es va editar per a la celebració del fet un llibret informatiu de les figures i la colla (Ajuntament de Caldes de Montbui, 1994), d'on hem pogut treure molta de la informació sobre les figures.

Més endavant, al 2014 es van celebrar els 50 anys de la parella de figures, pel que la Colla de Geganters va organitzar una trobada de festa major amb 50 figures a la cercavila entre les pròpies i les convidades. Finalment, al 2017 s'ha celebrat el 25è aniversari de la colla, i per aquest motiu s'han fet unes rèpliques des gegants originals. A més a més les figures, entre l'estructura original de fusta i les robes de vellut, ja

acumulaven molt de pes, fet que va impulsar la creació d'unes rèpliques perquè siguin més portables, amb l'estructura menys pesant, i una roba més lleugera. Aquestes còpies es van fer al taller de Cardona del senyor Toni Mujal, i les robes es van encarregar a les modistes de Caldes Montse i Bea Martínez Barrull. Al final de la cercavila de Festa Major es va fer el canvi de gegants, traspassant dels antics als vells la branca de pi del Farellàs i el mocador de la Guisla. A la cercavila de capvuitada següent, els gegants nous ja van sortir, i els vells es té previst que es quedin a l'ajuntament del poble i que surtin només per Festa Major, mentre els altres voltin pels pobles de Catalunya en les seves cercaviles de Festa Major.

Arribada de la còpia dels gegants de Caldes.
Fotografia feta per la colla de geganters.

Colla gegantera de Caldes de Montbui. Festa Major 2017.

Els contes que se n'han fet

El Farellàs és un personatge, que com ja hem dit, és mític en la tradició catalana. De les històries passades per la tradició oral se n'han fet moltes versions i els folkloristes com hem vist les van recollir totes en el seu moment. Tot i així, de la mateixa manera que les versions les han recollit ells, més endavant també han sorgit contes sobre el Gegant del Pi, que seguien la línia de la història explicada però a la seva manera. Per als contes infantils, aquesta llegenda és molt accessible, i per això hem fet un petit recull de tres contes que parlen de diferents maneres sobre el Farellàs: (Font, 2006), (Olmos Oliván, 2011) i (Valeri, 1993). A més a més, l'expert en gegants Jan Grau també ha fet un conte en el que el mateix Gegant del Pi de la ciutat de Barcelona explica la confusió de la cançó amb la llegenda del Farellàs (Grau Martí, 1998).

Destaquem el fet que al nivell dels contes, ja no es tracta de recollir la llegenda que sap la gent, sinó de fer-ne una atractiva pels contes actuals. És per això que en alguns d'aquests contes es fan barreges entre la cançó, el Farellàs, i fins i tot el personatge inventat d'una princesa empresonada a la ciutat.

Exemple de llibre sobre en Farellàs, editat per l'ajuntament de Caldes de Montbui.

Què en diu la Viquipèdia

Com a gran font d'informació d'internet que a vegades pot presentar fets inventats o inversemblants, hem pensat que estaria bé comparar el que diu aquesta enciclopèdia web, amb el que nosaltres sabem ara sobre el Gegant del Pi.

A nivell del Farellàs, el que explica la Viquipèdia en el seu article del Fort Farell no és pas erroni inicialment. El contingut presenta les dues versions de la llegenda, tot i que les relaciona directament amb la cançó com el seu origen, de la mateixa manera que Amades feia en els seus llibres. Nosaltres ara sabem que és poc probable aquesta opció, sobretot per l'existència de l'altra basada en fets reals, amb més arguments de pes. Tot i així, entenem que pugui haver aquesta explicació a la web, encara que la imatge que acompanya el text és totalment equivocada. En aquesta es mostren els Gegants del Pi de Barcelona, que no tenen res a veure, a part de la confusió provocada per la cançó, amb el Fort Farell de la llegenda, ja que insistim en que són dos personatges totalment diferents i aliens que només coincideixen en sobrenom.

Per altra banda, a l'article de la Viquipèdia sobre els gegants del pi, sembla que tot el que s'explica encaixa perfectament amb el que hem après, tot i que és curiós que l'article en Català tingui molta menys informació que l'article en Castellà. Aquest segon sí que els relaciona degudament amb la cançó, però sense explicar detingudament com hem fet aquí, la relació específica de la lletra i els ets històrics.

Sense sessió iniciada Discussió per aquest IP Contribucions Crea un compte Inicia la sessió

VIQUIPÈDIA
L'enciclopèdia lliure

Portada
Article a l'atzar
Articles de qualitat

Comunitat
Portal viquipedista
Canvis recents
La taverna
Contacte
Xat
Donatius
Ajuda

Eines
Què hi enllaça
Canvis relacionats
Pàgines especials
Enllaç permanent
Informació de la pàgina
Element a Wikidata
Citau aquest article

Imprimeix/exporta

Pàgina Discussió Mostra Modifica Mostra l'historial Més Cerca a Viquipèdia

Fort Farell

*«**gegant del Pi**» redirigeix aquí. Vegeu-ne altres significats a «Gegants del Pi».*

Fort Farell	
Tipus	mitologia catalana

En **Fort Farell**, conegut també amb el nom del **Gegant del Pi**, és el més popular gegant de la mitologia catalana. Això es deu principalment a la fama que va assolir, puix que va anar absorbint llegendes que originàriament pertanyien a altres gegants.[1]

Diuen que era nascut a Caldes de Montbui, a una masia que es deia **Can Farell** però de tan fort que era tothom li deia **Fort Farell**. Era tan alt i gros que de vegades feia servir un pi com a bastó per caminar, d'aquí li vingueren els sobrenoms.

És sabut que quan estava assedegat, s'acostava al riu Mogent i s'empassava tota l'aigua que duia d'un sol glop, de manera que riu avall feia l'efecte que s'havia assecat de sobte.

Era pagès i un dia, mentre sembrava, una persona li demanà per un camí i, de tan gros i fort com era, va aixecar els bous i l'arada per assenyalar-li'l.

S'explica que quan en Colom va anar a Barcelona de tornada del seu viatge de les Amèriques ho va fer acompanyat d'uns indis negres enormes que van deixar meravellats els Reis Catòlics. La gent catalana, però, va dir que no estava pas tan impressionada, ja que ben a la vora hi havia un home que era més gros que tots aquells indis. Com que els presents no s'ho creien, el van avisar i en arribar volien que pagués la taxa de llenya, atès que no hi havia deixat el pi, però ell se'n va desempallegar llençant-lo per sobre de la muralla sense cap esforç. Per demostrar com n'era de superior al negre portat per en Colom, el va agafar tot cridant: *"Aparteu-vos, gent d'Amèrica, que allí on caurà tot ho aixafarà!"*, i a força de músculs el va llançar amb tanta força que el negre va arribar fins a les Amèriques.

Una altra llegenda explica que en assabentar-se que Barcelona, la ciutat Pubilla de Catalunya, havia caigut sota el poder dels moros es va enrabiar tant que va arrencar un pi de soca-rel i amb unes poques passes es va plantar davant de la ciutat. Tot seguit va demanar al ent conegut com el **Gegant de la Ciutat**, de lluitar-hi, i ho varen fer. El va guanyar d'un cop de

https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Gegantdelpi.jpg

Article del Fort Farell de la Viquipèdia.

7. Referències dels autors citats

Joan Amades (1890-1959)

Va ser un etnòleg i folklorista català destacat fins avui en dia per obres tan importants com el Costumari Català, recopilació del corpus bibliogràfic de el folklore i cultura catalana. Joan Amades és un referent per l'estudi del folklore en els Països Catalans. Actualment existeix el Fons Amades que és el recull documental que va fer Amades de la cultura tradicional catalana dels segles XIX i XX.

Francesc Curet (1886-1972)

Va ser el fundador i també director de "El Teatre Català". També va publicar estudis de temàtica barcelonina com *Visions barcelonines.* Aquesta publicació, escrita en deu volums, va ser il·lustrada per Lola Anglada. De totes les seves obres, també per a teatre, la més ambiciosa va ser *Història del teatre català.*

Lola Anglada (1892-1984)

Va treballar, entre moltes altres professions, com a narradora infantil i dibuixant. Va col·laborar em la producció de gairebé totes les revistes infantils catalanes del moment. I també va ser una de les escriptores i escriptors més representatius durant la pre-guerra. Alguna de les seves obres es poden contemplar al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC).

Francesc Maspons i Labrós (1840-1901)

Va ser un folklorista català i doctorat en dret i notariat. També va presidir els Jocs Florals de Barcelona de l'any 1897. Va presidir l'Associació d'Excursions Catalana i el Centre

Excursionista de Catalunya. Actualment l'Agrupació Excursionista de Granollers convoca un cop l'any el premi Francesc Maspons i Labrós d'estudis sobre l'excursionisme.

Apel·les Mestres (1854-1936)

Es va dedicar al dibuix professional, però anys després d'iniciar-se va haver de abandonar, l'any 1914, a causa d'una afectació a la vista. Va Il·lustrar moltes obres, i se'l considera un gran precursor dels modernistes. Moltes de les seves obres líriques i dramàtiques van ser musicades per Enric Granados o Amadeu Vives entre molts altres. Anys més tard també va dedicar-se a la crítica. Va escriure llibre com *Llegendes i tradicions del Montseny* on hi escriu desenes de llegendes de la tradició oral del Montseny, on hi apareixen els gegants.

Aureli Capmany (1868-1954)

Va ser un folklorista destacat català de formació autodidacta. Va ser el pare de la escriptora Maria Aurèlia Capmany. Era un interessat en l'estudi dels costums catalans, entre ells, les cançons i les danses catalanes.

Va ser un promotor cultural i un dels fundadors de l'Orfeó Català i l'Esbart de Dansaires.

Jan Grau i Martí (1956)

Ell mateix, s'anomena autodidacta i tafaner. Actualment porta molts anys dedicant-se a la cultura catalana, ja sigui implicant-se en festes i entitats entre moltes altres coses. També ha escrit moltes obres relacionades amb la cultura popular i les tradicions catalanes. També ha sigut assessor de diversos programes de Televisió de Catalunya relacionats amb la cultura popular.

8. Conclusions

Al llarg d'aquest treball, hem estat conscients del pes històric i la importància que ha tingut la imatgeria festiva en el desenvolupament de la cultura popular en el nostre territori Català. Per començar, calia una panoràmica inicial d'aquest món dels gegants, en la que hem tractat també l'origen històric de segles enrere, abans que les pròpies figures que coneixem avui en dia existissin.

D'aquí, vam partir a la nostra incògnita inicial, que ens va fer rellegir llibres i investigar en les més profundes entranyes de la nostra passió pels gegants, per intentar treure aigua clara de les controvèrsies que teníem sobre el personatge del Gegant del Pi i la seva cançó, amb les seves llegendes i fets històrics dels quals teníem pocs coneixements inicialment. Hem tractat de desfer l'embolic que algun dia es va fer entre la cançó, les figures de Barcelona i el personatge de la llegenda del Farellàs, que havia deixat córrer de manera divertida una possible rivalitat entre les colles de geganters del poble de Caldes de Montbui i la colla barcelonina del Barri del Pi, per saber quina de les seves figures respectivament representa realment el Gegant del Pi.

Les conclusions de la pregunta base del treball són bàsicament que ens trobem davant de dos personatges diferents amb el mateix nom. Per resumir el que hem treballat a fons en el tercer punt, direm que en realitat no hi ha un vertader gegant del Pi, o que més aviat n'hi ha dos! D'una banda, tenim el Gegant del Pi de la parròquia del Pi de Barcelona, que amb els seus fets històrics donà pas a finals del segle XVIII a la popular cançó del Gegant del Pi. De l'altra banda, tenim una llegenda que té com a personatge principal el Farellàs, també anomenat Gegant del Pi perquè utilitzava un pi com a bastó.

D'aquesta manera, la cançó i la llegenda van córrer per bandes diferents, fins que a causa de la similitud dels noms dels personatges, es van entrellaçar, i la llegenda es va donar a conèixer com a raó de ser de la cançó. Pel que sembla ser, això no era així, i és el que hem separat en el treball, tenint en compte que per un costat van el Gegant del

Pi de Barcelona i la cançó, i de l'altre costat va el Gegant del Pi Farellàs, fet que no treu importància a cap de les versions, però que ressalta també com és més fàcil que corri per tradició oral, una llegenda com a raó de ser d'una cançó, i no uns fets històrics. Per tant, aclarim finalment que són dos mons diferents que no tenen res a veure al cap i a la fi, exceptuant la coincidència del nom, i que com a conseqüència, tenim el vertader Gegant del Pi de la parròquia i de la cançó a Barcelona, i el vertader Gegant del Pi de la llegenda a Caldes de Montbui, convertit en la figura masculina de la parella de gegants de la vila.

A partir de resoldre el dubte inicial, ens hem capficat en cada un d'aquests personatges per separat, per saber tota la història i detalls de cada un d'ells: del Gegant del Pi de Barcelona, i del Gegant del Pi de la llegenda, i per conseqüent, el de Caldes de Montbui, amb totes les llegendes que hem trobat sobre aquest personatge, veient similituds i diferències entre elles.

A més a més, hem escollit la relació entre aquestes dues figures aprofitant que són gegants característics de la població de cada un dels integrants del grup de treball. Els gegants de Caldes de Montbui per part de la Júlia Mur, i els gegants de la parròquia del Pi de Barcelona per part de l'Eloi Casanovas, cada un centrant-se en els seus respectivament.

Finalment, gaudint al màxim de la recerca feta, concloem aquest treball amb les distincions entre les llegendes, cançons i personatges, ben apreses. La possible relació que molta gent pensa, entre el personatge llegendari d'un home gegantí que s'ajudava a caminar amb un pi i la figura d'imatgeria festiva del Gegant del Pi de la ciutat de Barcelona, no tenen res a veure més enllà del nom de Pi.

Els gegants, només comparteixen el nom, i la passió per continuar mantenint viva la imatgeria festiva, mantenint així la cultura catalana que tant ens caracteritza

.

Bibliografia

Ajuntament de Caldes de Montbui, [ed.]. 1994. *Els Gegants de Caldes de Montbui (30è aniversari).* Caldes de Montbui : s.n., 1994. Amb la col·laboració de la Colla de Geganters de Caldes de Montbui, Josep Poch, Guillem Ayora, Genís Pujol, Pablo Vicente i el Setmanari Montbui. Dipòsit legal: B-35712/94.

Amades, Joan. 1978. *El tresor popular de Catalunya, Les millors llegendes populars.* Barcelona : Editorial Selecta, 1978. p. 210-217. Vol. 1.

—. 1979. *El tresor popular de Catalunya, Mitologia Llibre dels somnis Geografia fabulosa.* Barcelona : Editorial Selecta, 1979. p. 191-192. Vol. 4.

—. 1934. *Gegants, nans i altres entremesos.* Barcelona : Impremta La Neotípia, 1934. p. 40-43 Pl.II.

Amades, Joan i Violant, Ramona. 2002 (1934). *Biblioteca de tradicions populars, Guia llegendària de Barcelona La Ribera.* Tarragona (Barcelona) : El Mèdol, 2002 (1934). p. 92-93 101-102. Vol. XV.

—. 2002 (1934). *Biblioteca de tradicions popularsGuia llegendària de Barcelona, La Ribera.* Tarragona (Barcelona) : El Mèdol, 2002 (1934). p. 92-93 101-102. Vol. XV.

—. 2002 (1934). *Biblioteca de tradicions popularsGuia llegendària de Barcelona, La Ribera.* Tarragona (Barcelona) : El Mèdol, 2002 (1934). p. 92-93 101-102. Vol. XV.

Amades, Joan. 1953. *Les cent millors llegendes populars.* Barcelona : Editorial Selecta S.A., 1953. p. 192-198. Vol. 139.

Ardèvol Julià, Lluís. 2015. *Catàleg de gegants centenarisde Catalunya.* Barcelona : Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2015.

Associació d'amics dels Gegants del Pi. Els Gegants del Pi. *Història.* [En línia] http://www.gegantsdelpi.cat/historia/.

—. Els Gegants del Pi. *Les figures.* [En línia] http://www.gegantsdelpi.cat/les-figures/.

—. Els Gegants del Pi. *Les figures.* [En línia] http://www.gegantsdelpi.cat/les-figures/.

Caldes de Montbui. *Leyendas El Gegant.* [En línia] http://caldesdemontbui.eresmas.com/leyendaselgegant.htm.

Capmany, Aureli. 1923. *Minerva, Cançons i jocs cantats de la infantesa.* Barcelona : Editorial Políglota, 1923. p. 24-27.

Carbó i Martorell, Amadeu. 2011. *Llibre dels Gegants de la Ciutat.* Barcelona : Ajuntament de Barcelona, 2011.

Costa, Roger. 2014. Sàpiens. *Quin és l'origen de la tradició gegantera a Catalunya?* [En línia] 25 / Abril / 2014. http://www.sapiens.cat/ca/notices/2012/04/quin-es-l-origen-de-la-tradicio-gegantera-a-catalunya-1970.php.

Curet, Francesc. 1952. *Visions barcelonines 1760-1860.* Barcelona : Dalmau i Jover S.A., 1952. p. 125-130. Vol. II La Rambla, Passeigs i Jardins, Dibuixos de Lola Anglada.

—. 1954. *Visions Barcelonines 1760-1860.* Barcelona : Dalmau i Jover S.A., 1954. p. 275-319. Vol. V Els barris de la ciutat (II), Dibuixos de Lola Anglada.

—. 1957. *Visions Barcelonines 1760-1860.* Barcelona : Dalmau i Jover S.A., 1957. p. 245-264 311-312. Vol. IX Costums, festes i solemnitats, Dibuixos de Lola Anglada.

Cuspinera, Clemente. 1884. *Guía-Cicerone del viajero ó bañista en Caldas de Montbuy.* Barcelona : Imprenta de Luís Tasso y Serra, 1884. p. 113-115.

Diputació de Barcelona, [ed.]. 2017. *Rutes de Llegendes i Rondalles, Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.* Barcelona : s.n., 2017. Textos de Jordi Bastart. Il·lustracions de Cristian Martín i Alhena Media. Dipòsit legal: B-10184-2017.

enciclopèdia.cat. *Francesc de Sales Maspons Labrós.* [En línia] http://www.enciclopedia.cat/EC-EEC-8354.xml.

enciclopèdia.cat. *Apel·les Mestres i Oñós.* [En línia] https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0042221.xml.

enciclopèdia.cat. *Jan Grau i Martí.* [En línia] http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0522449.xml.

enciclopèdia.cat. *Francesc de Paula Curet i Payrot.* [En línia] https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0021085.xml?s_q=Francesc%20Curet.

Expedients G. **Grau, Jan. Tardor 2013.** 103, Tardor 2013, Gegants, Revista trimestral d'imatgeria festiva i cultura popular, p. 19-22.

Font, Núria. 2006. *El gegant del Pi.* s.l. : Cruïlla, 2006. Il·lustracions de Christian Inaraja.

Grau Martí, Jan. 1998. *Els Gegants del Pi.* Barcelona : Vilatana Columna, 1998. Il·lustracions de Francesc Salvà. ISBN: 84-95053-09-8 Dipòsit legal: B-32.757/98.

—. 1995. *Fabulari Amades.* Tarragona : Biblioteca Joan Amades, 1995. p. 68, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 117, 128.

—. 1996. *Gegants.* Barcelona : Columna, Terra Nostra, 1996. p. 7-8 15 18-19 51-54. Vol. 37, Fotografies de Miguel Raurich.

Grau, Martí Jan. 1995. *Fabulari Amades.* Tarragona : Biblioteca Joan Amades, 1995. p. 68, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 117, 128.

—. 1996. *Gegants.* Barcelona : Columna, Terra Nostra, 1996. p. 7-8 15 18-19 51-54. Vol. 37, Fotografies de Miguel Raurich.

Història dels Gegants del Pi. **Diputació de Barcelona, [ed.]. 2015.** Barcelona : s.n., 2015, Quinquennals dels Gegants del Pi, p. 4-6. Amb la Col·laboració de l'Associació d'Amics dels Gegants del Pi, La Casa dels Entremesos i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

La desaparició dels Gegants del Pi (1870-1860). **Carbó, Amadeu. 2015.** [ed.] Diputació de Barcelona. Barcelona : s.n., 2015, Quinquennals dels Gegants del Pi, p. 13-15. Amb col·laboració de l'Associació d'Amics dels Gegants del Pi, La Casa dels Entremesos i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

2016. La mà esquerra del cardener. *La llegenda dels Gegants del Pi.* [En línia] 29 / Febrer / 2016. http://leopold-leopoldest.blogspot.com.es/2016/02/la-llegenda-dels-gegants-del-pi.html.

2009. La Maginoteca. *Descobert l'origen del Gegant del Pi.* [En línia] 18 / Febrer / 2009. http://maginoteca.blogspot.com.es/2009/02/descobert-lorigen-del-gegant-del-pi.html.

Llegendes de Catalunya. *Fort Farell o el Gegant del Pi.* [En línia] http://llegendesdecatalunya.plisweb.com/27/fort-farell-o-el-gegant-del-pi.

Maspons Labrós, Francesc. 1952. *Tradicions del Vallès.* Barcelona : Barcino, 1952. p. 17-25.

Mestres, Apel·les. 2004. *Llegendes del Montseny.* Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. p. 117. Selecció a cura de Carme Rubio i M. Carme Bernal. És una nova edició de l'original del 1933..

—. 1933. *Llegendes i tradicions del Montseny, contribució al folk-lor Català.* Barcelona : Salvador Bonavía, Llibreter, 1933. p. 109.

—. 2009. *Tradicions.* Valls : Cosetània edicions, 2009. p. 67-69. A cura se Joan Armangué i Herrero.

—. 1895. *Tradicions .* Barcelona : Imprenta d'Espasa y Comp., 1895. p. 170-173. Vol. Volum primer.

Miró, Berta i Alonso, Nico. 2015. Fes ta festa. *Gegants del Pi (Barcelona) Mustafà i Elisenda.* [En línia] 2015. https://festafesta.net/?p=1187.

—. 2015. VilaWeb. *Els Gegants del Pi, els que ballen pel camí.* [En línia] 7 / Març / 2015. https://www.vilaweb.cat/noticia/4234751/20150307/gegants-pi-ballen-cami.html.

Montesinos, Montse. 2015. Institut Nova Història. *Els indis que va portar en Colom i la llegenda del Gegant del Pi.* [En línia] 17 / Març / 2015. https://www.inh.cat/articles/Els-indis-que-va-portar-En-Colom-i-la-llegenda-del-Gegant-del-Pi.

2011. Mundo Barcino. *Gigantes, El Gegant del Pi el de la Ciutat.* [En línia] 21 / Març / 2011. http://mundobarcino.blogspot.com.es/2011/03/gigantes.html.

Olmos Oliván, Vanessa. 2011. *En Farellàs, el gegant del Pi.* Caldes de Montbui : Ajuntament de caldes de Montbui, 2011. Il·lustracions de Joan Mundet.

Òmnium. *Fet històric o llegenda?* [En línia] https://www.omnium.cat/sites/default/files/gestio/fitxa_de_llegendes_i_solucionari.pdf.

Salomó, Mercè. 2014. Milcamins. *El Gegant del Pi (El Gigante del Pino).* [En línia] 23 / Juliol / 2014. https://milcamins.blogspot.com.es/2014/07/el-gegant-del-pi-el-gigante-del-pino.html.

Suñé, Ricardo. 1948?. *Nueva Crónica de Bareclona.* Barcelona : Casa Editorial Seguí, 1948? p. 40-45. Vol. I.

Valeri, Maria Eulàlia. 1993. *El gegant del pi.* Barcelona : La Galera popular, 1993. Vol. II, Il·lustracions de Joma.

Verges, Tomas. 1992. *Santa Maria del Pi i la seva història.* Barcelona : La Formiga d'Or, 1992. p. 231-241.

2011. Viasona. *El Gegant del Pi/La Pataqueta.* [En línia] 2011. https://www.viasona.cat/grup/la-pataqueta/la-pataqueta/el-gegant-del-pi.

VilaWeb Televisió i Estengre, Albert. 2014. YouTube. *300 contes per a un tricentenari.* [En línia] 28 / Març / 2014. https://www.youtube.com/watch?v=ypn-L-_10xg.

—. 2014. YouTube. *300 contes per a un tricentenari.* [En línia] 28 / Març / 2014. https://www.youtube.com/watch?v=ypn-L-_10xg.

2014/2017. Viquipèdia. *Rafael d'Amat i Cortada.* [En línia] 2014/2017. https://ca.wikipedia.org/wiki/Rafael_d%27Amat_i_de_Cortada.

2013/2017. Viquipèdia. *Fort Farell.* [En línia] 2013/2017. https://ca.wikipedia.org/wiki/Fort_Farell.

2017. Viquipèdia. *Andreu Avel·lí Artís i Tomàs.* [En línia] 2017. https://ca.wikipedia.org/wiki/Andreu-Avel%C2%B7l%C3%AD_Art%C3%ADs_i_Tom%C3%A0s.

2013/2017. Viquipèdia. *Fort Farell.* [En línia] 2013/2017. https://ca.wikipedia.org/wiki/Fort_Farell.

2014. Viquipèdia. *Joan Amades i Gelats.* [En línia] 2014. https://ca.wikipedia.org/wiki/Joan_Amades_i_Gelats.

2014. Viquipèdia. *Lola Anglada.* [En línia] 2014. https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0021085.xml?s_q=Francesc%20Curet.

2014. Viquipèdia. *Aureli Capmany i Farrés.* [En línia] 2014. https://ca.wikipedia.org/wiki/Aureli_Capmany_i_Farr%C3%A9s.

www.barcelona.cat. *Gegants del Pi.* [En línia]
http://lameva.barcelona.cat/culturapopular/ca/ambits-festius/imatgeria-festiva/gegants/gegants-del-pi.

ANNEXOS

Transcripció de l’entrevista amb Jordi Sacasas

A continuació, com a afegit al treball, presentem els continguts redactats de l'entrevista a l'arxiver de la Parròquia del Pi de Barcelona. Especifiquem que el text a continuació és una selecció dels fragments més importants i que hem obviat aquells que no tenien sentit dins els context del treball, a més a més de corregir alguns petits errors gramaticals a l'hora de la conversa.

(...)

Júlia - ...Tot el que diu Joan Amades, la història del gegant moro, que a mi m'havien explicat i a Caldes s'havia explicat... però en cap moment hem trobat res escrit sobre un gegant moro, sí que hem trobat sobre Cristòfol Colom que va portar un gegant, llavors que el gegant que a la cançó es diu el gegant de la ciutat, es refereix a un home molt fort i molt gros. Això el Joan Amades. I també en un altre llibre de Ricardo Suñé...

Jordi- Que va copiar al Amades...

Júlia- No ho sé, això és el que hem trobat i llavors, podríem parlar del S.XV?

Jordi- Bueno amb això s'ha d'anar amb pinces perquè quan parlem de tradicions populars, les heu de citar totes però, en un tema diferent, és el tema aquest que jo us explico i que us vaig explicar, això no és un invent.

Eloi- Val...

Júlia- Lo de les Rambles...

Jordi- Lo de les Rambles, això que la processó anava pel centre de la Rambla, fins fa poc encara hi anava, això es una cosa que es pot utilitzar, conservem el document on s'explica per on passava la processó.

Júlia- Deia que el gegant del Pi era un gegant molt proper al poble i que per això anava pel camí...

Jordi- Sí...

Júlia- Però llavors quan vas dir això et referies a les figures d'imatgeria

Jordi- Sí

Júlia- Llavors la figura del gegant del pi, aquest d'aquí a baix, a qui representa?

Jordi- No representa res

Júlia- Res?

Júlia- Perquè es diu el gegant del pi?

Jordi- Perquè és el gegant de la parròquia del pi, antigament les parròquies tenien gegants, Santa Maria del Mar tenia els seus gegants. La parella dels Gegants del pi són els de Santa maria del Pi... Les parròquies antigament tenien gegants. El mes antic conservat de les parròquies és el del pi. Sabem que existia abans del 1600, és a dir que a partir del S.XVI ja hi és... En les processons de Corpus... Els gegants són pobles bàsicament, simbolitzen el contrafet, les coses rares. També hi anaven els capgrossos, els dracs... totes aquestes histories, perquè és com la Patum de Berga.

Eloi- Sí

Jordi- La Patum de Berga és tot el mal, amb els dimonis i tots el gegants... això simbolitza el mal, lo estrany, lo humà, el mal.

Eloi- Sí

Jordi- Que és vençut per la custòdia, pel Sant Sacrament. Primer passa tota la "bondanitat" i després surt la custòdia que és lo que venç . Aquest és el sentit dels gegants. Com els representaven? Doncs els han representat de moltes maneres, ja siguin gegants reis o per exemple, a partir de 1570, s'acostumen a utilitzar gegants moros per una raó, perquè acabada la batalla de Lepant, són vençuts els Turcs i per tant es posa de moda, tot és turc. I per tant els turcs són moros, però no són moros, són moros turcs. Llavors les carcasses, els gegants, acostumen a agafar aquests... però per representar aquesta cosa, no mal, sinó...

Júlia- Però llavors..., perquè ara normalment, o ara mateix, tens la llegenda i tens aquí després els gegants ara mateix no? O...

Jordi- Què vols dir?

Júlia-Vull dir, que jo sé que per exemple a Caldes que es van fer els gegants, tenen 50 anys els gegants de Caldes, i actualment crec que deu ser a partir d'una llegenda que es volen fer uns gegants i es diu: doncs aquest serà el gegant tal que tindrà aquesta historia.

Jordi- Els gegants normalment són el que es tria que és característic, per exemple, de la població. La colla, perquè veieu l'exemple, la colla de gegants que hi ha a un poble d'Alemanya, osigui els catalans desplaçats a Alemanya, van fer una colla de gegants, els catalans estan allà doncs s'ajunten i diuen "anem a fer uns gegants, i també uns castellers" i així, no? Quan fan els gegants agafen com a personatge d'aquells gegants, la princesa Elisabeth, la dona de l'emperador, que havia estat resident aquí a Catalunya.

perquè? Perquè uneix els dos conceptes, Alemanya, la princesa Elisabeth de Brunswick, que és alemana, i Barcelona. Per tant escullen aquesta cultura. Sempre s'escull el personatge amb qui es pot identificar més el poble o...

Júlia-Però en canvi quan es va fer el gegant, vull dir aquest del 1600, no es va fer per representar res...

Jordi- No. Representava el que ells en aquell moment consideraven com a representatiu del que volien fer. No sabem com era el gegant. No sabem quin era l'estil que tenia. No sabem com era el gegant fins a partir del segle XVII, XVIII, més cap al XVIII, perquè comença a haver moltes referències del que compren per fer el gegant. Ja si li fan una cuirassa doncs sabem que anava de militar no? Una espassa a la mà o un casc però no sabem exactament quin tipus de militar era i també els anaven canviant cada any, sobretot la geganta, a la geganta li feien vestits cada any perquè servia també per representar la moda... Anava sempre vestida de moda, i abans les dones la copiaven .

Eloi- I sobre el barri del Pi, com sorgeix? El barri del Pi? Un barri que es digui del Pi...?

Júlia- Es diu així per algun motiu?

Eloi- Per la parròquia o..?

Jordi- Sí, a l'època dels romans, us heu d'imaginar la ciutat romana emmurallada. Llavors quan els romans es fan cristians ells tenen el culte cristià dels romans que s'ha de combinar amb la llei romana. La llei romana no permet enterrar a dins de la ciutat, els romans no volien enterraments, s'enterraven a peu dels camins. Llavors, quan es fan cristians, això ho han de complir i a dins de la ciutat fan el culte eucarístic a la catedral, la catedral és del segle IV, i en canvi a fora de la ciutat es fan esglésies pel culte funerari, que s'havien de fer fora. Llavors en un lloc on hi havia un cementiri, on encara hi és,

esta just aquí, arribava fins aquí a la església, era un carrer on sortia un camí que sortia a la Via Augusta, el carrer de la Boqueria , tal com sorties de la ciutat romana, el que després va ser el carrer de la Boqueria, sortia un carrer que anava cap a Sants, cap a Sarrià, concs en aquest carrer hi havia un cementiri. Doncs aquest cementiri, segurament perquè a raó de algun topònim o sigui perquè hi havia un pi, li deien el lloc del pi, la plana en el lloc anomenat pi, això és de l'època dels romans, osigui és un nom del lloc potser perquè hi havia un pi en un temps molt antic i va quedar el nom del pi. Allà dins del cementiri s'hi construeix una església, que és la església del pi, segle X això. Llavors poc a poc, a partir del segle cinquè, a la ciutat de Barcelona no hi cap més gent, al tenir muralles molta gent de fora va venir a la ciutat però no poden suplir-se dins. Per tant s'acostumen a crear petits nuclis a prop de la ciutat en els quals hi han els Ars.. se'n diuen viles-noves , Vila-nova dels Ars, Vila-nova del Mercadal, que és la porta que mira cap al nord de la ciutat on hi ha el mercat, i la Vila-nova del Pi on hi ha aquesta església. Poc a poc s'hi fa un poblet i aquest poblet va creixent, a partir del segle 14, per la rambla al final del segle XIII s'hi construeix una muralla perquè allò ja ha crescut i s'ha de protegir i ja forma part de la ciutat. Llavors s'abandonen les muralles romanes i es construeix una per la Rambla. Per tant tota aquella zona de petits barris de la ciutat que era per entorn del pi es va consolidant i així es crea el barri del Pi.

En el segle XIV la ciutat de Barcelona esta dividida en quatre barris, osigui a partir de la plaça del blat, on és Mercadal, la plaça del àngel actual, sabeu on està?, metro de Jaume I?

Eloi- Sí

Jordi- Que ja no és gaire plaça perquè la via laietana la va tallar en dos, allò era una plaça gran, que era el Mercadal. Doncs a partir d'aquella plaça, abans de dir-se plaça del Angel es deia plaça del blat. Hi havia una pedra i a partir d'allà es dividia la ciutat en

quatre barris: el barri del Pi, que era el quarter superior esquerra, l'altre barri, el superior dreta va ser el barri de Sant Pere, els inferiors, l'esquerra era el barri Framenor, perquè hi havia el barri de Sant Francesc, i a la dreta hi havia el barri de Santa Maria del Mar o barri del Mar. Eren els quatre barris a partir del segle XIV.

Júlia- Doncs per fer una mica de resum i endreçar les idees al cap més o menys, llavors aquests gegants no representen res i simplement la cançó, bueno no representen res...

Jordi- No sabem exactament el que representen...

Júlia- No és alló de volem fer uns gegants, a veure qui volem representar, qui volem que siguin.

Jordi- És possible que es fos així eh... però no sabem exactament quina representació tenien. Podria ser exactament un moro perquè això és, estic parlant de que la primera noticia del gegant del pi son a finals del segle XVI no? Coincideix amb la batalla de Lepant. La batalla de Lepant fa que de cop i volta es posi de moda fer moros, els turc no? Podria ser que el gegant del pi anés vestit de moro. Ara anar vestit de moro es una representació dels anys 50, del segle XX.

Júlia- Però segueix sent de pell morena o va canviant?

Jordi- Van canviant la cara es clar però pensa que els gegants aquests actuals son fets a l'any 1806, aquests actuals el que passa és que hi ha alguna part més antiga. En principi son refets per el Ramon Amadeu que es un escultor conegut, al 1806 per la processó de Sant Josep Oriol, i a llavors doncs en aquest moment ja se'l pinta moreno.

Júlia-Llavors els gegants d'aquí originalment eren dos no? Eren una parella de gegants?

Jordi- En un principi tenim documentat un gegant però de seguida ja en el segle XVII ja surten els dos gegants i les dues parelles, son dues parelles de gegants. Els gegants i els gegantons. A mitjans del XVII ja hi apareixen.

Júlia- Se'ls hi diuen a tots gegants del pi per estar a la parròquia, no és que sigui el gegants del pi sinó que son els gegants del pi.

Jordi- Els gegants de la parròquia del pi.

Júlia- El gegant del pi, la geganta del pi, també els gegantons del pi.

Jordi- Moltes coses a Barcelona, hi havia set parròquies, les dues mes importants eren santa maria del pi i santa maria del mar llavors la gent de Barcelona normalment per abreviar, santa maria del pi, hi deien santa maria al Mar, o al Mar directament i al Pi per santa maria del pi. O deien també al Mar o al Pi. Moltes coses que hi diu al Pi són santa Maria del Pi.

Júlia- Pot ser que la cançó s'originés aquí a Barcelona per lo de la rambles i que després sorgís una llegenda s'acoblés a la explicació d'aquesta cançó...

Jordi- Per la banda del pi mai ha estat així els gegants van deixar de sortir l'any 1800... no espera com era això...? Carles III prohibeix sortir els gegants i les trampes a la processó perquè considera que allò era un escarni del santíssim i nomes vol la processó i prou, llavors elimina tot, gegants... però la gent de Barcelona el trobaven a faltar i per tant hi havia moltes pressions i moltes coses aprofitat que hi ha haver una mica de batibull, de revolta o de no-sé-què cap al 1870 i pico, 1880, molt finals del segle 18, van sol·licitar del governador de la ciutat que deixés...

Júlia- Jo havia preguntat que si pot ser que la cançó sorgís al segle 18 i que després la llegenda s'acoblés com a explicació com a cançó extra però que en realitat...

Jordi- Però no en relació als gegants del pi

Júlia- No en relació als gegants del pi sinó en relació a la cançó

Jordi- No, la cançó és una cançó que esta utilitzada per aquests avenç que van passar al segle 18 en relació a la..., perquè a més a més la cançó diu una altra cosa...

Eloi- El ara balla, ara balla...

Jordi- Exacte, el ara balla, el que això identifica com que abans no ballaven perquè hi havia aquesta prohibició del rei i quan el rei dona permís per això diu ara balla ara balla.

Júlia- La llegenda del Farellàs, la muntanya del Farell i tot això, origen real de la cançó és l'explicació aquesta de la rambles però aquesta llegenda s'acobla com un altre origen però en realitat no és així...

Jordi- No, jo crec, la cançó es va fer molt coneguda de seguida es va estendre per tot arreu i ara ja la canta absolutament tothom, llavors doncs clar, molta gent , la gent que no és precisament del àmbit del Pi no coneix aquesta accepció, o aquest detall de la revolta aquesta que hi ha haver etcètera... i per tant doncs és fàcil associar la cançó amb el gegant del Pi i llavors, construir la història del Pi

Júlia- Llavors podria ser que hi ha la cançó amb el seu origen històric però desprès a part hi ha aquesta llegenda d'un gegant del pi, Farellàs i és això...

Jordi- Són dos coses que arriba un moment i es "maxaquen"

Júlia- S'ajunten pel simple fet de dir-se gegant del Pi... i que s'han unit simplement per dir-se pel nom de gegant del Pi, però que si haguessin tingut un altre nom...

Jordi- No s'haguessin ajuntat, jo crec que va ser així. La gent sentia el gegant del pi, el gegant del pi, i van associar el gegant de la parròquia amb la llegenda, una llegenda que s'ha divulgat més.

És molt probable, pensa una cosa, al 1870 els gegants van deixar de sortir. Els gegants del Pi es tancar i no van tornar a sortir fins al 1950-59 osigui imagineu-vos la quantitat d'anys que no sortien els gegants però en aquest moment la cançó si que existia per tant la gent, suposo, va perdre una mica la memòria del gegant del Pi i en canvi ho ha associar a la llegenda del Farell.

Jo crec que és una cosa així. De tota manera això és més difícil de justificar perquè tractar una cosa etnogràfica és sempre molt complicat, no és tant fàcil de justificar amb documentacions però bueno...

Júlia- El gegant del pi era per algun motiu més proper a la gent, el que tu em vas dir...

Jordi- En general la parròquia de pi, a partir del segle..., inclús abans, això ho tenim documentat que en el segle XVIII, la parròquia del Pi tenia una dimensió popular molt gran, s'hi fan moltes coses a nivell popular. La gran processó de Setmana Santa de la confraria de del Pi, les festes més lluïdes són al Pi i llavors poc a poc la gent va associant la església del Pi doncs a una església molt popular.

Santa Maria del Mar sonava més, com més senyora tot hi que la majoria de la noblesa estava situada a la parròquia del Pi, però a la gent de Barcelona els hi sonava Santa Maria del Mar com a algo més tancat i en canvi la església del Pi era molt més popular i pensa més que entre Santa Maria del Pi i Santa Maria del Mar hi ha hagut sempre molta

rivalitat i era com per exemple el Barça i l'Espanyol una miqueta, Pi era el Barça... no, la idea era aquesta. Llavors tot el que estava associat a la església del Pi era popular i els gegants, per exemple, la processó de la octava, els gegants sortien a la processó de la octava de corpus...

Júlia- La processó de la octava què és...?

Jordi- El Corpus és el dijous de Corpus. És una festa mòbil del mes de juny però nomes es podia fer una processó, que era la de la catedral, llavors durant tota la setmana, tota la octava de corpus vol dir vuit dies d'entorn de la festa, s'hi feien les processons de les parròquies, cada parròquia feia la seva processó. La processó, i això si que ho diu el Amades, la processó més lluïda, i ,a més a més, això també s'ha documentat, la que hi anava més música, la que hi anava més gent, la més divertida de totes les processons era la del Pi que es feia al dijous segon, osigui just al final, la última processo que es feia durant el corpus era la del Pi. I en aquell dia hi anava molta gent... era una processo molt popular, i hi anaven els gegants.

Júlia- I és quan anaven els gegants per el costat de la Rambles i els gegants de la ciutat passaven per el mig...

Jordi- La processó passava sempre pel mig, però a la processó no hi anava la gent, la gent la veia passar, és més, fins inclús la noblesa. Només escollien alguns nobles que aquell any lluïen, perquè s'havien portat molt bé o perquè era un senyor que tenia molta pasta... llavors els feien portar o el tàlem, aquell terradet que porten, o portaven la bandera o portaven un estendard d'alguna cofaria. Llavors només sortien a la processó aquests personatges escollits a tota la resta de la gent estaven posats al carrer, a banda i banda, i veien passar la processó.

Júlia- I pel mig passaven els gegants de la ciutat...

Jordi- Sembla ser que els gegants de la ciutat anaven per el mig, anava tota la processó anava per el mig, però jo crec, que el que vol dir la cançó és de que els gegants s'acostaven a la gent perquè els gegants del Pi eren més populars que els altres. Llavors ballaven pel camí en sentit de aquesta popularitat, estaven més pendents de la gent.

Júlia- Hi ha alguna manera de saber quan sorgeix una llegenda o és gairebé impossible de saber, vull dir, la llegenda del Farellàs igualment pot ser que sorgís d'abans igualment però que és una cosa totalment paral·lela i igualment que se situï al S.IX o al S.XV, però és...

Jordi- Sí, sí

Júlia-I està documentat que la cançó es va fer popular al S.XVIII?...

Jordi- A partir del S.XVIII si, això s'està documentant, hi ha unes persones que estan investigant sobre els gegants del Pi i estan buidant tota la documentació i han trobat moltíssimes coses. I llavors doncs clar jo ara mateix no se quin és el nivell de documentació que tenen perquè no estic vinculat amb això, però se que han trobat molta cosa en aquest sentit.

De tota manera si voleu justificar-ho així ràpid, vosaltres pel treball de recerca ja us anirà bé. Per exemple, si agafeu el llibre Santa Maria del Pi i la seva història, és una mica la història oficial que es va fer, tot hi que hi ha una sèrie de coses que s'haurien de refer perquè és una mica antic ja, però aquí podeu justificar-ho amb papers. Podeu comptar que el Tomàs Verger va ser un historiador, una mica el cronista i historiador de la parròquia. Als anys noranta va fer aquesta història i aquí teniu tot el tema dels gegants, hi ha algunes coses que s'han de revisar.

Júlia-I una última pregunta, l'altre dia vaig entrar en una pàgina web on deia que hi havia una tercera estrofa de la cançó...

Jordi- Gent que ha anat afegint estrofes n'hi ha molta, moltíssima, jo n'he sentit algunes però aquí la única que és canta és aquesta, perquè és la que te sentit, però la gent en va afegint, això és una cosa més popular

Júlia-Això és més del boca a boca i que va sorgint... Doncs de moment ja està.

Eloi- Moltes gràcies.

Júlia-Perfecte.

Taules comparatives de les diferents llegendes del gegant del pi

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	JOAN AMADES, Les millors llegendes populars (1953)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	-
Per què va a Barcelona	Inicialment no accepta. La seva família i la gent del poble el convencen perquè hi vagi. Va per complaure el rei, perquè no li jugués en negatiu.
Discussió de l'impost del bastó	Sí.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Un gegant negre que havia portat Colom de les Amèriques.
Apareix el rei sol o amb la reina	Al principi els dos Reis Catòlics, però quan parla de la història del Farellàs, només es refereix al rei Ferran.
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Menja, menja, Farellàs, que mai més no menjaràs" To de burla perquè es creu que el derrotarà.
Què fa el Farellàs amb el	Pregunta al rei què en vol fer. Li contesta que el millor que li sembli, i el Farellàs el llença per les teulades i crida:

Gegant Negre	“Gent de les Amèriques, aparteu-vos, que allí on caurà tot ho aixafarà”.
Al tornar es converteix en muntanya	Sí. Es queda descansant i pel fred es transforma en la muntanya del Farell.
Referències a llocs reals	La Placeta dels Peixos, on lluiten el Gegant del Pi i el Gegant de la ciutat.
Comentaris extra	+ Parlen del gegant de les Amèriques, com si Colom ja sàpigues que no es tractava de les Índies. + Barreja la història amb l’explicació al principi per part de Colom als Reis Catòlics de que el món és rodó, tot i que se suposa que ja se sabia des de feia segles. + El rei li regala una bossa de diners al marxar.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	JOAN AMADES, Gegants , nans i altres entremesos (1934)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	-
Per què va a Barcelona	Inicialment no accepta. La seva família i la gent del poble el convencen perquè hi vagi. Va per complaure el rei, perquè no li jugués en negatiu.
Discussió de l'impost del bastó	Sí.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Un gegant negre que havia portat Colom de les Amèriques.
Apareix el rei sol o amb la reina	Només el rei es trobava a Barcelona.
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Menja, menja, Farellàs, que mai més no menjaràs" To de burla perquè es creu que el derrotarà.
Què fa el Farellàs amb el	Pregunta al rei què en vol fer. Li contesta que el millor que li sembli, i el Farellàs el llença per les teulades i crida: "Gent de les Amèriques, aparteu-vos, que allí on caurà tot ho

Gegant Negre	rebentarà”.
Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	La Placeta dels Peixos, on lluiten el Gegant del Pi i el Gegant de la ciutat.
Comentaris extra	+ Diu que al poble de Caldes havien viscut una família de gent molt alta, que ha fet que sorgís al poble “la més florida i fabulosa fantasia”.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	JOAN AMADES, Guia llegendària de Barcelona, La Ribera (1934)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	-
Per què va a Barcelona	Inicialment no accepta. La seva família i la gent del poble el convencen perquè hi vagi. Va per complaure el rei, perquè no li jugués en negatiu.
Discussió de l'impost del bastó	Sí + Explicació que potser va passar arrossegant-se com una serp pel portal (inversemblant).
Qui és el Gegant de la Ciutat	Un gegant negre que havia portat Colom de les Amèriques.
Apareix el rei sol o amb la reina	Només el rei es trobava a Barcelona.
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Menja, menja, Farellàs, que mai més no menjaràs" To de burla perquè es creu que el derrotarà.
Què fa el Farellàs amb el	Pregunta al rei què en vol fer. Li contesta que el millor que li sembli, i el Farellàs el llença per les teulades i crida: "Gent de les Amèriques, aparteu-vos, que allí on caurà tot ho

Gegant Negre	aixafarà”.
Al tornar es converteix en muntanya	Sí. Es queda descansant i pel fred es transforma en la muntanya del Farell.
Referències a llocs reals	La Placeta dels Peixos, on lluiten el Gegant del Pi i el Gegant de la ciutat.
Comentaris extra	+ El rei li regala una bossa de diners al marxar.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	FRANCESC MASPONS I LABRÓS, Tradicions del Vallès (1876)
D'on és el Farellàs	De la muntanya del Farell, com a punt cèntric de la comarca. No especifica el poble.
Com és el Farellàs	Home honrat i valent. Pacífic. Amava la seva terra. Alegroi i de bona jeia. Cristià. Amor a déu i a la terra.
Per què va a Barcelona	Per veure les festes que se celebraven a la ciutat i per veure el rei.
Discussió de l'impost del bastó	- (+ Apareix com a extra a les notes. Copia la versió de Cuspinera)
Qui és el Gegant de la Ciutat	Un gegant negre que acompanyava el rei (no es refereix a cap concret) Home carregat de pretensions.
Apareix el rei sol o amb la reina	Només el rei es trobava a Barcelona.
Frase del Gegant Negre durant	"Farellàs, Farellàs, menja, menja, que no ho acabaràs" To de repte per veure qui s'acabava el bou de l'àpat. Havien fet una

l'àpat	aposta.
Què fa el Farellàs amb el Gegant Negre	Llença directament el negre per les teulades, sense paciència a causa de les burles del Gegant Negre. Quedà esbocinat en deu mil miques sobre els terrats.
Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	- (només les muntanyes on s'ajup a beure)
Comentaris extra	+ Casa de rics + Ajuda a uns caçadors +Comparació amb el Xic de Vaquerisses + Soldat del rei fatxenda + Gran set, s'ajup a beure aigua al riu + Queda la casa passada a mans estranyes + Com a extra, episodi del bastó i l'import a pagar per la fusta, copiat de Cuspinera.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	CLEMENTE CUSPINERA, Guía Cicerone del viajero o bañista en Caldes de Montbui (1884)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	Últim membre de la família de la casa del Farell. Home de pèl en pit, poderós atleta, amb una força proverbial a tota la comarca. Es feia el fatxenda de la seva força per fer passar la llenya. Generós amb el Gegant Negre.
Per què va a Barcelona	-
Discussió de l'impost del bastó	Sí, com si volgués desentendre's i crear problemes. Es fa el fatxenda de la seva força per fer passar el bastó.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Negre al servei de la primera autoritat militar. De gran força. Volia donar noves mostres de poder i força.
Apareix el rei sol o amb la reina	-
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Come, come Farellás, que ya no comerás más." To de burla perquè es creu que el derrotarà.

Què fa el Farellàs amb el Gegant Negre	“Arrojado a lo alto del aleró ó rafe de la casa” El llença als terrats. Torna a agafar-lo i demana a la gent que s’ho mira on volen que el llenci. Li diuen que el deixi al terra.
Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	-
Comentaris extra	+ Idea que la casa hagués estat abans un far. Deducció a partir del nom. + Casa d’una família de situació “des-ofegada”.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	APEL·LES MESTRES, Tradicions (1895)
D'on és el Farellàs	Casa al Vallès. No concreta cap poble.
Com és el Farellàs	- (Samsó que necessita la imaginació de tot poble.)
Per què va a Barcelona	A veure unes festes.
Discussió de l'impost del bastó	Sí. La guàrdia l'empresona per la fanfarronada de llençar el bastó per sobre la muralla.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Negre al servei del rei (no se sap quin)
Apareix el rei sol o amb la reina	-
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	Juguesca sobre qui menjaria més: "Menja, menja Farellàs, que ja més no menjaràs"
Què fa el Farellàs amb el Gegant Negre	Estavella el gegant per sobre les teulades.

Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	-
Comentaris extra	+ Episodi fanfarronada d'un soldat castellà a casa seva + Beu al congost + La casa del Farell encara existeix, fa suposar que pugui haver existit un Farell extraordinàriament forçut que la imaginació popular hagués agegantat i convertit en heroi llegendari.

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	AURELI CAPMANY, Cançons i jocs cantats de la infantesa (1923)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	Molt fort, en la rodalia del Vallès ningú el podia batre. Modest i senzill, no feia cas de la seva força. Pacífic i tranquil.
Per què va a Barcelona	Arrel de la fanfarronada del foraster. Per lliurar la ciutat del gegant moro que repta a tots els valents a lluitar contra ell.
Discussió de l'impost del bastó	Sí.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Un moro que té la ciutat dominada. Altiu, orgullós i rancuniós.
Apareix el rei sol o amb la reina	-
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Menja, menja Farellàs, que ben poc temps menjaràs" To de burla perquè es creu que el derrotarà.
Què fa el	El llençà enlaire. Cau més enllà del Portal Nou.

Farellàs amb el Gegant Negre	Aixafat al peu del camí del Clot.
Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	Bosc de les tres parròquies on agafa el pi. Portal nou i el camí del clot on acaba aixafat el Gegant de la Ciutat.
Comentaris extra	+ Referència a que ho ha extret del calendari “la Mainada”, del 1923, de Sebastià Farnés + Van existir gegants de debò + La muntanya del Farell és el mateix que dir de Montmajor + Es llogaren cadires per veure’ls menjar i lluitar + “Ala! Ala! A les tres salta, pagès: o mort o pres”

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	RICARDO SUÑÉ, Nueva crónica de Barcelona (1948)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	Seriós. D'aspecte arrogant quan arriba a la ciutat.
Per què va a Barcelona	Accedeix a anar-hi per la reiterada petició del rei de veure'ls lluitar.
Discussió de l'impost del bastó	Sí.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Negre que acompanya Colom. Provocador
Apareix el rei sol o amb la reina	Només nomena el rei Ferran, però després apareixen el rei i la reina per veure la lluita (Reis Catòlics).
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	"Menja, menja Farellàs que mai més menjaràs" Creu que el guanyarà fàcilment.
Què fa el Farellàs amb el Gegant Negre	Pregunta al rei què en vol que en faci, i aquest li diu que el que vulgui. El Farellàs llença el negre pels terrats i se'n va fugint.

Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	Plaça dels peixos, prolongació del carrer Durán i Bas.
Comentaris extra	+ Colom va regalar el Gegant Negre a Barcelona, i el rei l'anomena Gegant de la ciutat + Triga dos dies més expressament per no arribar abans que els soldats + Ballava pel camí per no arribar massa d'hora + Ressalta que el gegant negre parli Català

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	VILAWEB TELEVISIÓ 300 contes per a un tricentenari: El Gegant del Pi (2014)
D'on és el Farellàs	Caldes de Montbui.
Com és el Farellàs	- (Molt forçut)
Per què va a Barcelona	Una dona el va a buscar perquè faci fora el gegant moro de la ciutat.
Discussió de l'impost del bastó	-
Qui és el Gegant de la Ciutat	Almansur, un pirata. Robava i matava. Freqüentava la ciutat de Barcelona. La última vegada no volia marxar i s'hi va quedar.
Apareix el rei sol o amb la reina	-
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	- (No hi ha àpat)
Què fa el	El fa fora a cops de pi, cap a la platja, on marxa i no torna.

Farellàs amb el Gegant Negre	
Al tornar es converteix en muntanya	-
Referències a llocs reals	-
Comentaris extra	+ Episodi de quan tenia set que s'ajupia a beure aigua al riu, i que se l'empassava gairebé tota + Es carrega el pi a l'espatlla i per això el reconeixen com a Gegant del Pi + Descriu l'espasa del gegant de la ciutat com la del gegant del pi de l'església

ASPECTES PER VALORAR DE LES VERSIONS	CONCLUSIONS
D'on és el Farellàs	Tots menys Apel·les Mestres i Francesc Maspons diuen que el Farellàs és propi de Caldes de Montbui. Tot i que aquests no el relacionin amb el poble concret, sí que el situen al Vallès, a la muntanya del Farell.
Com és el Farellàs	Tots coincideixen en que es tractava d'un home molt alt i fort. Maspons, Capmany i Cuspinera són els únics que descriuen breument la seva personalitat.
Per què va a Barcelona	En totes les versions d'Amades, va a Barcelona per complaure els capricis del rei i que no li acabi jugant en contra. Suñé també ho explica així. La resta només expliquen que és per veure les festes de Barcelona, o per lliurar-la d'un gegant moro.
Discussió de l'impost del bastó	La majoria expliquen la discussió amb els portalers de les muralles de la ciutat per haver de pagar l'impost sobre la llenya del pi. En algunes fins i tot és el motiu pel qual acaba barallant-se amb el gegant de la ciutat. Les úniques versions que no ho expliquen són Maspons i Vilaweb.
Qui és el Gegant de la Ciutat	Hi ha dues versions molt diferenciades: la que es tracta d'un indi d'Amèrica portat per Colom, o un simple gegant negre al servei dels militars de la ciutat, i la que es tracta d'un gegant moro. La versió de Vilaweb no es veu reflectida en cap font escrita ni d'internet sobre l'Almansur.

Apareix el rei sol o amb la reina	En algunes pàgines web es plantejava com un aspecte a destacar perquè en general només es nomena el rei. Només apareixen amb Amades, Maspons i Suñé. En aquestes versions es menciona més al rei. En alguna s'acaba mencionant la parella. Exceptuant amb Maspons, són els Reis Catòlics.
Frase del Gegant Negre durant l'àpat	Tots excepte la versió de VilaWeb expliquen l'àpat dels dos gegants. En tots el Gegant de la Ciutat es burla del Farellàs perquè es creu que el vencerà molt ràpidament, però en la versió de Maspons i Mestres es tracta d'un repte per veure qui aconsegueix menjar més.
Què fa el Farellàs amb el Gegant Negre	En tots els casos guanya el Farellàs, que fa fora la ciutat al gegant negre. En les versions d'Amades el torna a Amèrica. Amb Cuspinera, Amades i Suñé el Farellàs pregunta què fer amb el gegant, al rei o al públic.
Al tornar es converteix en muntanya	Ningú a part de Joan Amades explica també que el gegant es pogués quedar adormit, petrificat i convertit en muntanya al tornar de Barcelona.
Referències a llocs reals	Suñé, Capmany i Amades són els únics que referenciar la lluita a la Placeta dels Peixos. A part d'aquesta referència, n'hi ha molt poques més.
Comentaris extra	Segons alguns, El Farellàs venia fe bona família. Se'l compara amb el Xic de Vaquerisses. Es comenta l'episodi en què s'ajup al riu a beure aigua. Es ressalta el fet de que encara quedi la casa.